

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

NON STOP -TOIMINTAMALLI PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOIN- TIYHTYMÄSSÄ

5-luokkalaisten suun terveystarkastus yhteistyössä koulun kanssa

TEKIJÄT

Laleh Jahanbin

Anni Koskela

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Suuhygienistin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Laleh Jahanbin ja Anni Koskela	
Työn nimi Non Stop -toimintamalli Päijät- Hämeen hyvinvointiyhtymässä, 5-luokkalaisten suun terveystarkastus yhteistyössä koulun kanssa	
Päiväys	04.5.2020
Sivumäärä/Liitteet	42/6
Ohjaaja(t) Lehtori Sari Lappalainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kouluaikana lapset itsenäistyvät ja vastuu suun hoidosta siirtyy enenevässä määrin heille itselleen. Vastuun ollessa lapsella, terveystiedon opetukseen sisältyvän suunhoidon opetuksen merkitys korostuu kouluissa. Suun terveydenhoito on osa kouluterveydenhuoltoa, ja tulee näin huomioida osana opetussuunnitelmaa. Koulun terveystiedon opetuksen lisäksi koululaiset saavat suun hoitoon tukea suun terveydenhuolloilta. Suun terveydenhuollon on järjestettävä koululaisille suun terveystarkastukset ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla, ja väli-vuositarjastuksia suuhygienistille tarvittaessa. Koululaisten suun terveystarkastuksia järjestettäessä, suun terveydenhuollon ja koulun tiiviin yhteistyön merkitys kasvaa.</p> <p>Opinnäytetyö on kehittämistyö ja sen aiheena on 5-luokkalaisten suun terveystarkastukset Non Stop -toimintamallilla. Non Stop -toimintamallissa oppilaille ei anneta yksilöllistä tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä. Kehittämistyön tavoitteena on tehostaa alakoululaisten suun terveystarkastusten sujuvuutta ja yhtenäistää toimintatapoja alakoululaisten suun terveystarkastuksissa PHHYKY:n alueella. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä suun terveydenhuollon ja opettajien välillä. Tarkoituksena on tuottaa Non Stop -toimintamalli yhteistyössä PHHYKY:n kanssa ja kokeilla toimintamallia suun terveydenhuollon vastaanotolla Lahden alueella. Tarkoituksena on kerätä palautetta Non Stop -toimintamallin kokeilusta ja palautteen pohjalta muokata toimintamalli sellaiseksi, että se voidaan ottaa käyttöön PHHYKY:n alueella. Tarkoituksena on myös kuvata Non Stop -toimintamalli prosessikaavioon ja kirjoittaa tiedote suun terveystarkastuksista, joka voidaan lähettää Wilman kautta koululaisten huoltajille.</p> <p>Opinnäytetyössä raportoinnissa käytettiin lineaarisen kehittämisen mallia. Prosessien kuvaamisessa otettiin huomioon suun terveydenhuollon ammattilasten näkemyksiä, sekä kokemuksia koululaisten suun terveystarkastuksista. Tiedotteen teossa hyödynnettiin teoriapohjaa ja ammattilasten näkemyksiä hyvästä tiedotteesta. Toimintamallia kokeiltiin 5-luokkalaisten suun terveystarkastuksissa.</p> <p>Toimintamallin toimivuutta arvioitiin ryhmähaastattelusta ja yksilöhaastattelusta saatujen palautteiden perusteella. Haastateltavina oli hammaslääkäri, hammashoitaja, kokeiluun osallistuneiden 5-luokkalaisten opettajat sekä viisi huoltajaa. Prosessin kuvausta pidettiin palautteen perusteella hyvänä. Pieniä aikataulumuutoksia kuitenkin toivottiin toimintamalliin. Wilman kautta huoltajille lähtevää tiedotetta pidettiin selkeänä ja helposti ymmärrettävänä.</p> <p>Prosessikaavioita ja tiedotekirjettä muokattiin sopiviksi palautteiden perusteella. Toimintamallin prosessikuvauksen avulla se voidaan jalkauttaa muihin suun terveydenhuollon vastaanottoihin PHHYKY:n alueella. Toimintamallia voidaan hyödyntää myös muiden alakoulun luokkien suun terveystarkastuksissa. Tiedote soveltuu huoltajille lähetettäväksi kaikissa alakoulun suun terveystarkastuksissa.</p>	
Avainsanat Suun terveydenhuolto, koululaiset, moniammatillisuus, yhteistyö, tietosuoja, Wilma	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Dental Hygiene			
Author(s) Laleh Jahanbin and Anni Koskela			
Title of Thesis Non Stop operational model in Päijät-Häme hyvinvointiyhtymä, Oral Health examinations for 5 th graders in cooperation with the school			
Date	04.5.2020	Pages/Appendices	42/6
Supervisor(s) Sari Lappalainen			
Client Organisation /Partners Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä			
<p>Abstract</p> <p>During school, children become independent and the responsibility for oral care increasingly shifts to them. With responsibility for the child, the importance of oral care instruction in health education is emphasized in schools. Oral health care is part of school health care and is therefore considered as part of the curriculum. In addition to teaching school health information, pupils receive support for oral care from oral health care. Oral health care must arrange oral health examinations for pupils in the first, fifth and eighth grades, as well as intermediate examinations for the oral hygienist if necessary. When organizing oral health examinations for pupils, the importance of close cooperation between oral health care and the school is growing.</p> <p>The thesis is a development work and its topic is oral health examinations for 5th graders with the Non Stop operating model. In the Non Stop operating model, students are not given an individual dental examination time to the dentist, but the teacher sends students from class to the dental clinic in a random order. The aim of the development work is to enhance the fluency and to harmonize the operating methods of oral health examinations for primary school children in the PHHYKY area. The aim is also to develop cooperation between oral health care and teachers. The aim is to produce a Non Stop operating model in cooperation with PHHYKY and to try out the operating model in a dental clinic in the Lahti region. The purpose is to collect feedback for the experiment with the Non Stop operating model and, on the basis of the feedback, modify the operating model so that it can be introduced to the PHHYKY area. It is also intended to describe the Non Stop operating model in a process diagram and to write an bulletin on oral health examinations, which can be sent through Wilma to guardians.</p> <p>The model of linear development was used for reporting in the thesis. The descriptions of the processes took the views of oral health professionals into account, as well as the experiences of schoolchildren's oral health examinations. When writing the bulletin, the theoretical basis was used and the views of professionals on a good bulletin were considered. The operating model was tested during oral health examinations of 5th graders.</p> <p>The effectiveness of the operating model was assessed on the basis of feedback from group and individual interviews. The interviewees included a dentist, a dental nurse, teachers of the 5th graders who participated in the experiment, and five caregivers. The description of the process was considered good based on the feedback. However, minor schedule changes were desired to the operating model. The bulletin sent to the guardians through Wilma was considered clear and easy to understand.</p> <p>The process diagrams and the bulletin were modified as appropriate based on the feedback. With the help of the process description of the operating model, it can be implemented in other dental clinics in the PHHYKY area. The operating model can also be utilized in oral health examinations of other primary school classes. The bulletin is suitable for sending to guardians at all primary school oral health examinations.</p>			
<p>Keywords Oral healthcare, school children, interprofessional co-operation, data protection, Wilma</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	OPETTAJA JA SUUN TERVEYDENHUOLTO ALAKOULULAISTEN SUUN TERVEYDEN EDISTÄJINÄ 7	
2.1	Opettajan rooli suun terveyden edistäjänä.....	8
2.2	Suun terveydenhuollon ammattilaisten rooli suun terveyden edistäjänä	9
2.3	Koulun ja suun terveydenhuollon yhteistyön merkitys	10
3	WILMA-JÄRJESTELMÄ	12
3.1	Tiedottaminen Wilma-järjestelmän kautta	12
3.2	Hyvän tiedotteen kirjoittaminen	13
3.3	Huoltajien kokemukset Wilman käytöstä	14
4	TIETOSUOJAN VAATIMUKSET TIEDON VAIHDOSSA OPETTAJAN JA SUUN TERVEYDENHUOLLON AMMATTILAISTEN VÄLILLÄ	15
4.1	Opettajan työtä ohjaavat tietosuojaan liittyvät lait ja ohjeet.....	15
4.2	Suun terveydenhuollon ammattilaisten työtä ohjaavat tietosuojaan liittyvät lait	16
4.3	Tietosuoja vaatimukset yhteistyön näkökulmasta	16
5	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	18
6	KEHITTÄMISTYÖN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	19
6.1	Tavoitteen määrittely.....	19
6.2	Suunnittelu	19
6.3	Toteutus.....	20
6.4	Päätäminen ja arviointi	21
6.5	Haastatteluiden tulokset	22
7	POHDINTA	26
7.1	Eettisyys ja luotettavuus	26
7.2	Kehittämistyön tarkastelu.....	27
7.3	Ammatillinen kasvu.....	29
7.4	Hyödynnettävyys ja kehittämisideat	29
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	31
	LIITE 1: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET SUUN TERVEYDENHUOLLON AMMATTILAISILLE	37
	LIITE 2: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET OPETTAJILLE.....	38
8	LIITE 3: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET HUOLTAJILLE ...	39

LIITE 4: WILMAN KAUTTA HUOLTAJILLE LÄHTEVÄ TIEDOTE SUUN TERVEYSTARKASTUKSISTA .	40
LIITE 5: NON STOP -TOIMINTAMALLIN PROSESSIKAAVIO, JOSSA SUUN TERVEYDENHUOLTO LÄHETTÄÄ TIEDOTTEEN HUOLTAJILLE WILMAN KAUTTA	41
LIITE 6: NON STOP -TOIMINTAMALLIN PROSESSIKAAVIO, JOSSA OPETTAJA LÄHETTÄÄ TIEDOTTEEN HUOLTAJILLE WILMAN KAUTTA	42

1 JOHDANTO

Kouluiässä lapset ja nuoret oppivat hyvät suunhoitotottumukset, jotka kantavat aikuisikään asti. Uusien hampaiden puhkeaminen, napostelukulttuuri, suu puhdistuksen epäsäännöllisyys ja vastuun siirtyminen vanhemmilta koululaisille itselleen ovat haasteita koululaisen suun terveydelle. (Heikkinen 2019.) Tämän vuoksi koululaisen tulee saada hyviä suun terveystarkastuksen malleja vanhempien ja suun terveydenhuollon lisäksi myös koulusta (Karies hallinta: Käypä hoito -suositus 2014). Koulussa suun terveydenopetukseen kuuluu suun omahoito, suun sairaudet, hampaisto, kouluympäristön huomioiminen tapaturmien ja ravitsemuksen osalta sekä ravitsemuksen ja päihteiden terveysvaikutukset (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014a).

Suun terveydenhuollon puolesta, kouluikäiset on kutsuttava säännöllisesti suun terveystarkastuksiin suun terveydentilan ja hoidon tarpeen selvittämiseksi sekä suun sairauksien ennaltaehkäisemiseksi. Suun terveystarkastukset on järjestettävä niin, että oppilaan erityisen tuen tarve tunnustetaan varhaisessa vaiheessa. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 8§,13§.) Varhaiseen puuttumiseen tarvitaan toimivaa yhteistyötä eri asiantuntijoiden kesken kouluyhteisössä (Niskala 2013, 1-3). Kaikkien asiantuntijoiden työpanos on tärkeä, jotta oppilaiden hyvinvointia voidaan tukea kokonaisvaltaisesti (Honkanen & Suomala 2009, 9).

Oppilaiden suun terveyden edistämiseksi ammattilaisten tulee informoida ja tiedottaa toisia suun terveydenhoidon koskeissa asioissa (Keskinen 2018, 138). Moniammatillisessa yhteistyössä ammattihenkilöillä on oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa eri asiantuntijoilta ja kertoa heille salassa pidettäviä tietoja (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 26§). Kaikessa tiedotuksessa on käytettävä selkeää ja yksinkertaista tietoa, jota lapsen ja huoltajan on helppo ymmärtää (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679, 39).

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. PHHYKY:n tavoitteena on hyödyntää Wilma järjestelmää tiedottamisessa, jotta kirjeiden lähettämisestä aiheutuvia kuluja saataisiin vähennettyä. Opinnäytetyömme on kehittämistyö, jonka tavoitteena on tehostaa alakoululaisten suun terveystarkastusten sujuvuutta ja yhtenäistää toimintatapoja alakoululaisten suun terveystarkastuksissa PHHYKY:n alueella. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä suun terveydenhuollon ja opettajien välillä. Tarkoituksena on tuottaa Non Stop -toimintamalli yhteistyössä PHHYKY:n kanssa ja kokeilla toimintamallia suun terveydenhuollon vastaanotolla Lahden alueella. Tarkoituksena on kerätä palautetta Non Stop -toimintamallin kokeilusta ja palautteen pohjalta muokata toimintamalli sellaiseksi, että se voidaan ottaa käyttöön PHHYKY:n alueella. Tarkoituksena on myös kuvata Non Stop -toimintamalli prosessikaavioon ja kirjoittaa tiedote suun terveystarkastuksista, joka voidaan lähettää Wilman kautta koululaisten huoltajille.

2 OPETTAJA JA SUUN TERVEYDENHUOLTO ALAKOULULAISTEN SUUN TERVEYDEN EDISTÄJINÄ

Neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta valtioneuvoston annetun asetuksen (338/2011 10§) mukaan oppilaalle on tehtävä laaja suun terveystarkastusta ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla. Suun määräraikaisterveystarkastuksen voi suorittaa hammaslääkäri, suuhygienisti tai hammashoitaja, joka on saanut täydennyskoulutusta. Suun tutkimuksiin sisältyy hammaslääkäriin tutkimuksia tarpeen mukaan. Tarvittaessa tehdään myös erikoisalakohtaisia suun tutkimuksia. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2011, 8§.) Yksilöllisen tarpeen mukaan suun terveystarkastuksia voidaan tehdä myös välivuosina laaja terveystarkastuksen lisäksi (Suomen hammaslääkäriliitto 2013c).

Lahden suun terveydenhuollon osastonhoitajan Hartmanin (2020-01-27) mukaan kaikki 1-luokalla, 5-luokalla ja 9-luokalla kouluikäiset lapset kutsutaan hammaslääkäriin vastaanotolle tutkimukseen. Lahdessa kutsutaan 9-luokkalaiset tutkimuskäynnille syksyllä. Oppilaat saavat postitse tarkastusajan, jonka voi halutessaan siirtää soittamalla suun terveydenhuollon vastaanotolle hoidontarpeen arviointiin. Hammaslääkäri tutkii koululaisen suun, hampaat, purennan yleistä kehitystä ja arvioi hoidon tarvetta. Hammaslääkäri tekee oppilaille yksilölliset hoitosuunnitelmat, antaa suun omahoito-ohjeet ja tarvittaessa korjaavan suun terveydenhoidon. Hammaslääkäri arvioi purennan kehitystä jokaisella tarkastuskäynnillä ja tarvittaessa lähettää oppilaan oikomiseen perehtyneelle hammaslääkärille oikomishoidon hoidon tarpeen arviointia varten. Hammaslääkäri voi myös lähettää oppilaat suuhygienistin vastaanotolle, jos oppilas on riskiryhmässä. Suuhygienisti suorittaa pääasiassa tehostettua ehkäisevää suun terveydenhoitoa. Suuhygienisti kutsuu kaikki 3. ja 7. luokkalaiset tarkastuskäynnille vastaanotolle. (Hartman 2020-01-27.)

Pääsääntöisesti suun terveystarkastukset tehdään oppilaille koulupäivien aikana alueen suun terveydenhuollon vastaanotolla. Suun terveystarkastuksissa korostetaan enemmän oppilaan omahoidon omaksumista ja hyvien tapojen noudattamista ja kehittämistä. Seurailaan ja kiinnitetään erityistä huomiota pysyvien hampaiden puhkeamiseen ja purennan kehittymiseen. Viidesluokkalaisilla alkaa yleensä toinen vaihduntavaihe, jolloin loput maitohampaat vaihtuvat pysyviin. Silloin kiinnitetään erityisesti huomiota ruokailu- ja makeankäyttötapoihin sekä suun puhdistamiseen, sillä yleensä vastapuhjenneet hampaat reikiintyvät helposti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Suun terveystarkastukset järjestetään niin, että ammattihenkilö voi tunnistaa oppilaan erityisen tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa ja näin, tarpeenmukainen tuki voidaan järjestetään viiveettä. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 13§.)

Oppilaalle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, järjestetään tehostetusti suun terveystarkastuksia. Samoin oppilaat, joilla on pitkäaikaissairauksia tai lääkityksiä, joilla on vaikutus suun terveyteen, lyhennetään terveystarkastusten väliä. Erityisessä riskiryhmässä ovat oppilaat, jossa perheessä mahdollisesti tapahtuu hoidon laiminlyöntiä tai kaltoinkohtelua. (Terveyden ja hyvinvoinnin

laitos 2019a.) Laki Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu-, ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011 13§) määrittää, että tässä tapauksessa tehdään yhteistyötä koulun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä muiden tahojen kanssa.

2.1 Opettajan rooli suun terveyden edistäjänä

Suunterveyden opetus nähdään laajenevana osana terveystiedon opetusta. Perusopetussuunnitelmassa koulun suunterveyden opetukseen kuuluu suun omahoito, suun sairaudet, hampaisto, koulu- ympäristön huomioiminen tapaturmien ja ravitsemuksen osalta sekä ravitsemuksen ja päihteiden suunterveysvaikutukset. Tavoitteena on hahmottaa sisältö ja osaaminen kokonaisterveyden näkökulmasta. Opettaja noudattaa opetuksessaan valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma voidaan laatia koulujen yhteisenä, kokonaan tai osittain koulukohtaisena, seudullisena tai jotenkin muuten. Suun terveyden opetus kuuluu terveystiedon oppiaineeseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014b.)

Terveystiedon opetuksen tarkoitus on opettaa oppilaille hyvinvointia, turvallisuutta tukevaa osaamista ja terveyttä. Opetuksen tarkoituksena on ymmärtää terveys psyykkiseksi, sosiaaliseksi ja fyysiseksi toimintakyvyksi. Opetuksessa pyritään kehittämään tietoja ja taitoja terveydestä, terveystottumuksista, elämäntavasta ja sairauksista sekä kehitetään valmiuksia ottaa vastuuta ja edistää omaa sekä toisten terveyttä. Opetussuunnitelmassa terveystieto on integroitu vuosiluokalla 3-6 ympäristö- ja luonnontiedon oppiaineeseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014a.) Valtioneuvoston asetuksen perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012, 6§) mukaan vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmassa terveystieto integroituu 1-6 vuosiluokilla osaksi ympäristöopin opetukseen.

Suunterveyden opetuksessa on huomioitava oppilaiden vuorovaikutteisuus, aktiivisuus ja monitahoinen yhteistyö sekä oppimisympäristön huomioiminen myös suunterveyttä tukevaksi (Hari Devaraya Chowdary & Padmavathi 2010). Opettajan on myös hyvä saada opetuksen tueksi tukea suun terveydenhuollon ammattilaiselta (Yekaninejad, Eshraghian, Nourijelyani, Foroshani, Zayeri, Pakpour, Moscowchi & Tarashi 2012). Yhteistyö ammattilaisten välillä helpottaa opettajan valmistautumista ja lisää uusimman tutkimustiedon hyödyntämistä (Keskinen 2018, 139). Koulun tulee huomioida perusopetussuunnitelmansa ja kouluterveydenhuollon suunnitelmissa suun terveydenhuolto osa kouluterveydenhuolto. Koulun tulee myös informoida suun terveydenhuolto koulua koskevista asioista, silloin kun ne käsittelevät suun hoidon asioita. (Keskinen 2018, 138.)

Koulun ja kodin yhteistyö suun terveysoppimisessa on myös merkittävä tekijä. Vanhemmat kantavat vastuuta lastensa suun terveystottumusten omaksumisessa. Heidän antama malli on merkittävä tekijä terveellisen elämäntavan noudattamisessa. (Yekaninejad ym. 2012.) Huoltajien tulee saada siihen tukea. Kouluikäiselle annetaan mahdollisuus tehdä terveellisiä valintoja suun omahoidon ja saada yhteisöltä malleja terveystietäytymiseen. Oppimiseensa oppilas saa tukea opettajan lisäksi

omilta vanhemmilta, suun terveydenhuollon ammattilaisilta sekä muulta ympäröivältä yhteisöltä. (Karies hallinta: Käypä hoito -suositus 2014.)

2.2 Suun terveydenhuollon ammattilaisten rooli suun terveyden edistäjänä

Suun terveydenhuollossa työskentelevät hammaslääkäri, suuhygienisti ja hammashoitaja. Näiden ammattiryhmien ennaltaehkäisevä työ on erittäin tärkeää koululaisten suun terveyden edistämisessä. Hammaslääkäri on vastuussa lasten ja nuorten suun sairauksien ennaltaehkäisystä, lääkemääräyksestä ja heidän suun omahoidon tukemisesta. (Sirviö 2015.) Hammaslääkäri antaa terveystarkastusta ja motivoi oppilaita suun ja hampaiden omahoitoon sekä terveelliseen ravitsemukseen ja elintapoihin. Lisäksi ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä tehdään tarpeen mukaan vastaanotolla, kuten hampaiden fluorausta ja pinnoitteita reikiintymisen estämiseksi. (Suomen Hammaslääkäriliitto 2013a.) Suun terveydenhuollon ammattilaiset ohjeistavat ja auttavat koululaisia, jos he tarvitsevat hammastahnan lisäksi muita fluorivalmisteita, kuten imeskeltäviä fluoritabletteja ja purskutteluliukuksia esimerkiksi oikomishoidon yhteydessä (Suomen hammaslääkäriliitto 2013b). Suun määräaikaisterveystarkastuksissa oppilaat käyvät yksilöllisen hoitajakson mukaan (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 8§).

Hoitajakset suunnitellaan oppilaiden tarpeen mukaisesti. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, 9§) määrittää, että oppilaille on järjestettävä tarpeen mukaan väliaikaisia tarkastuksia suuhygienistillä. (Valtioneuvoston asetus 338/2011, 8§,9§.) Suuhygienisti on laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö ja suun terveydenhuollon asiantuntija. Suuhygienistin tehtäviin kuuluu oppilaiden terveystarkastukset, hoidon tarpeen arviot, suun infektiosairauksien ehkäisy, hoito ja seuranta sekä hampaiden kiinnityskudosten hoidot. Erilaiset hammaslääketieteen erikoisalojen osatehtävät, joita ovat oikomishoito, kirurgia ja parentafysiologia sekä esteettinen hammashoito kuuluvat myös suuhygienistin tehtäviin. Suuhygienistit suunnittelevat ja toteuttavat myös erilaisia suun terveyden edistämishankkeita kouluissa, myös moniammatillisissa tiimeissä toimien. Yhteistyötä laajennetaan koko ajan muiden ammattihenkilöiden kanssa. Nykyisin yhä enemmän yhteistyötä tehdään esimerkiksi sosiaalialan asiantuntijoiden, opettajien, puhe- ja toimintaterapeuttien sekä taidealan ammattilaisten kanssa. (Suomen suuhygienistiliitto ry, 2019.)

Suuhygienistit järjestävät erilaisia suun terveyden edistämishankkeita kouluissa, kuten piilosokerinäyttelyjä tai suun terveyttä käsitteleviä oppitunteja esimerkiksi tupakan ja nuuskan liittyen yhteistyössä opettajan kanssa (Keskinen 2018, 139). Suunterveys on edellytys hyvinvoinnille ja yhteydessä koko kehon terveyteen. Tupakka, nuuska ja huumeet ovat suun terveydelle haitallisia ja nämä haitat korostuvat nuorilla, joilla hampaiden kalkkeuttuminen on vielä kesken. Suun terveydenhuollon ammattilaisten täytyy reagoida näihin asioihin hyvissä ajoin, koska varhainen puuttuminen ja ongelman esille ottaminen on erittäin tärkeä. Asioiden puheeksi ottaminen on edellytys suun terveyden ohjauksessa. (Keskinen 2018, 136.) Suun terveyden edistämisen toiminta ylläpitää suun terveyttä ja

toimintakykyä, joka toteutuu hyvällä suuhygienialla, terveellisillä ruokailutottumuksilla sekä tupakointimattomuudella ja päihteettömyydellä (Keskinen 2018, 143). Suun terveyden edistämisen toiminnassa hammashoitajalla on myös suuri rooli. Hammashoitaja pitää ryhmäohjauksia, joiden tavoitteena on saada lapset kantamaan vastuuta omasta suuhygieniastaan. (Sirviö 2015.)

Hammashoitajan työ pyrkii väestön suun terveydentilan parantamiseen sekä suun sairauksien vähentämiseen. Hammashoitaja toimii yleensä hammaslääkärin työparina. Hammashoitaja osallistuu suun alueen tutkimuksiin ja hoitoon sekä huolehtii hoitoympäristön toimintavalmiudesta sekä aseptiikan ja hygienian toteutumisesta. Hammashoitaja tekee myös itsenäistä potilastyötä kouluissa, jolloin hänen tyypillisimpiä toimenpiteitään ovat suun terveyden edistäminen (esimerkiksi plakkivärjäys, harjausopetus), hoidon tarpeen arviot, suppeat suun terveystarkastukset sekä oikomishoidon tehtävät. (Sirviö 2015.) Suun terveydenhuollon ammattilaisten yhteistyön tavoitteena on koululaisten suun terveyden edistäminen ja perheiden tukeminen terveellisten elämäntapojen noudattamisessa. Oppilaiden on erittäin tärkeä huolehtia kouluvuosina ruokatottumuksista, välttää napostelua, makeita ja happamia juomia sekä päihteitä. Hampaiden säännöllinen ja huolellinen puhdistus on tärkeä, koska hampaat reikiintyvät herkästi etenkin puhkeamisvaiheessa. Joskus riittämätön suuhygienia aiheuttaa monille koululaisille myös kiinnityskudossairauksia. (Keskinen 2018, 135.)

2.3 Koulun ja suun terveydenhuollon yhteistyön merkitys

Suomessa kaikki lapset lähtevät kouluun oppivelvollisuuden myötä. Koulun palveluihin on panostettava, jotta ylläpidetään oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Koulun palveluihin kuuluu yhteistyö muiden tahojen kanssa esimerkiksi oppilaitoksen sisäinen ja ulkoinen moniammatillinen yhteistyö. Sisäisessä yhteistyössä toimii koulussa työskentelevät henkilöt. (Haarala ym. 2008, 382-383; Honkanen & Suomala 2009, 75.) Ulkoisessa yhteistyössä toimii koulun henkilökunnan lisäksi eri toimijoita alueellisesti (Honkanen & Suomala 2009, 76-77).

Niskala (2013, 3) näkee pro-gradu tutkielmassaan tärkeänä koulun moniammatillisen yhteistyön osana oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista. Niskalan mielestä kouluympäristössä toimivat asiantuntijat näkevät asiat eri näkökulmista. Jotta voidaan tukea oppilaiden hyvinvointia kokonaisvaltaisesti, on kaikkien asiantuntijoiden näkemys tärkeä. (Honkanen & Suomala 2009, 9).

Honkasen & Suomalaisen mielestä (2009, 75) koulussa moniammatillinen yhteistyö voidaan nähdä välttämättömäksi, jos eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot halutaan yhdistää. On tärkeää määrittää, mitä moniammatillinen yhteistyö on ja minkälaisia etuja ja hyötyjä saadaan siitä. Heidän mielestään moniammatillinen yhteistyö tuo erilaisia tiedon ja osaamisen näkökulmia, joten ennen tavoitteiden saavuttamista on tärkeää, että tiedot kootaan yhteen ja niitä selvitetään. (Honkanen & Suomala 2009, 75.) Pärnän (2012, 48) mukaan moniammatillinen yhteistyö on dynaaminen käsite, jonka merkitys ja sisältö muodostuvat niin yksittäisten työryhmien vuorovaikutustilanteissa kuin laajemmin organisaatiotasolla. Hänen mukaansa yhteistyön avulla moniammatilliset tiimit voivat edistää asiakkaidensa terveyttä ja hyvinvointia.

Lasten ja nuorten terveystarpeissa painottuvat erityisesti ennakkoiva ja ehkäisevä toiminta, moniammatillinen työskentely sekä tuen tarpeen aikainen tunnistaminen ja järjestäminen (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 13§). Koulun ympäristössä työskentelevät opettajan lisäksi, koulukuraattori ja -psykologi, kouluterveydenhoitaja ja lääkäri, hammaslääkäri ja hammashoitaja sekä suuhygienisti. Opettajan vastuualueeseen kuuluu oppilaiden kasvattaminen sekä koulun ja kodin yhteistyön ylläpitäminen. Koulukuraattori on kouluissa työskentelevä sosiaalialan asiantuntija. Koulupsykologin työhön kuuluu oppilaan koulukäynnin, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen. Kouluterveydenhoitaja seuraa oppilaan kasvua ja kehitystä ja edistää terveitä elämäntapoja. Koululääkäri toimii lääketieteellisenä asiantuntijana ja seuraa oppilaan kasvua ja kehitystä sekä selvittää niihin liittyviä ongelmia. (Honkanen & Suomala 2009, 102-103.) Hammaslääkäri päättää oppilaiden hammaslääketieteellisestä tutkimuksesta ja siihen liittyvästä hoidosta. Hammashoitaja toimii hammaslääkärin työparina ja joskus työskentelee itsenäisesti tietyissä tehtävissä. Suuhygienistille kuuluu oppilaan ennalta ehkäisevä suun hoito sekä kiinnityskudossairauksien hoito. Suuhygienisti tekee myös suun terveystarkastuksia lapsille ja nuorille. (Sirviö 2015.)

3 WILMA-JÄRJESTELMÄ

Wilma on kouluhallinnon ohjelma, jota käytetään opetuksen järjestämiseen vaatiman tiedon kirjaamiseen. Jokaisella käyttäjällä on henkilökohtainen käyttäjätunnus ja salasana, eikä niitä saa luovuttaa muille. Koululaisen kaikki huoltajat saavat tunnukset. Wilman salaustaso on verkkopankki-tunnistautumisen tasoa. (Visma 2019a.) Wilma-palvelua pystyy käyttämään kaikilla yleisimmillä selaimilla ja siitä löytyy myös iOS- ja Android-mobiilisovellukset (Visma 2019b).

Wilmassa opiskelijat pystyvät valitsemaan kurseja ja seuraamaan arvosanojaan ja lukujärjestyksiään ja huoltajat pystyvät Wilman kautta viestimään lastensa asioista opettajille ja seuraamaan lastensa tuntimerkintöjä ja -poissaoloja (Visma 2019b). Myös erilaisten sähköisten hakemusten kuten koulukyytien järjestäminen ja lomien hakeminen onnistuu helposti Wilman kautta (Visma 2019b).

Wilma pohjautuu Kurre- ja Primus -kouluhallintojärjestelmiin, ja sen kautta kulkeva tieto tallentuu Primuksen tietokantaan (Visma 2019b). Lahden sivistyslautakunta ylläpitää MultiPrimus-opiskelijahallintarekisterin selostetta. Siinä mainitaan, että kaupunkikonsernin sisällä tietoja voidaan luovuttaa terveydenhuoltoon ja suun terveydenhuoltoon. Salassapidettäviä tietoja, kuten terveystietoja, saa työntekijä katsoa vain, kun niitä työtehtävässään tarvitsee. Salassapitovelvollisuus jatkuu, vaikka työtehtävä päättyisikin. (Lahden sivistyslautakunta 2017.)

Wilma -tunnukset ovat jokaiselle käyttäjälle henkilökohtaiset eikä niitä saa luovuttaa kenellekään toiselle (Visma, 2019a). Suun terveydenhuollon ammattilainen voi hankkia Wilma-tunnukset Lahden seudulla ottamalla yhteyttä hoitamansa koulun kansliaan (Tiainen 2019-12-17). Rehtori päättää käyttäjäoikeudet työtehtävien mukaan (Lahden sivistyslautakunta 2017). Wilman käyttäjäoikeudet jaetaan yleensä käyttäjäryhmittäin, mutta halutessaan oppilaitos voi määrittää käyttöoikeuksia myös henkilötasolla (Inschool-ohjeet 2020).

3.1 Tiedottaminen Wilma-järjestelmän kautta

Opettaja ja muu henkilökunta voi luoda tiedotteita Wilmaan, kun taas opiskelija tai huoltaja ei voi. Luodut tiedotteet voivat olla kaikille käyttäjille näkyvissä, tai vain henkilöryhmittäin. Tiedotteet päästään luomaan, kun *Koulun tiedot* -rekisterin kentässä on rasti kohdassa *Tiedotetoiminto käytössä*. Valitsemalla *Toiminnot/Kirjoita uusi tiedote Tiedotteet*-sivulta, pystyy kirjoittamaan tiedotteen ja muokkaamaan sen asetuksia. (Inschool-ohjeet 2019a.)

Tiedotteeseen voi kirjata otsikon, kuvauksen, tekstin ja päivämäärän, josta alkaen tiedote näkyy käyttäjille. Tiedotetta luodessa tulee määrittää *Henkilöryhmät* -rastikentällä mille henkilöryhmälle tiedote on osoitettu, eli ketkä tiedotteen näkevät. *Julkisen* -rastikentällä tiedote tulee näkyviin koulukohtaiselle Wilman kirjautumissivulle, ja näin on luettavissa ilman kirjautumista Wilmaan. Luokat (Opiskelijat/huoltajat) -kentästä pääsee valitsemaan luokan, jolle tiedotteen haluaa lähettää. Useam-

pia luokkia voi valita listasta maalaamalla tai pitämällä Ctrl -näppäintä pohjassa ja klikkaamalla luokan nimeä. Klikkaamalla *Lisää tiedote* -painiketta, tiedotteen pystyy julkaisemaan. (Inschool-ohjeet 2019a.)

Tiedotetta pääsee muokkaamaan klikkaamalla *Lue koko juttu* -linkkiä. *Muokkaa* -linkin löytyy *Toiminnot* -valikosta muokkaus- ja poistamislinkit. Muokkausten jälkeen tiedote tulee tallentaa. Tiedotteen voi poistaa lukutilassa valitsemalla *Toiminnot/poista tiedote* tai muokkaustilassa *Poista tämä tiedote* -linkistä. Tiedotetta pääsee muokkaamaan tai poistamaan vain henkilö, joka sen on luonut, tai jolla siihen on oikeudet. (Inschool-ohjeet 2019a.)

Tiedotteen voi lähettää myös Wilman *Viesti* -sivun kautta, esimerkiksi klikkaamalla *Kirjoita uusi viesti* -linkkiä (Inschool-ohjeet 2019b). Ryhmätiedottamisessa *Viestit* -osiossa voi valita *Vastaanottajat* -painikkeesta halutun ryhmän tiedotteen vastaanottajaksi. (Inschool-ohjeet 2019c.) Opettajat ja muu henkilökunta pystyy seuraamaan viestin lukeneita ja tavoittamattomiksi jääneitä vastaanottajia *Seuraa lukeneita* -linkistä (Inschool-ohjeet 2019b).

3.2 Hyvän tiedotteen kirjoittaminen

Tiedotteiden kirjoittamisessa käytetään asiatekstiä. Silloin kun halutaan säilyttää lukijan huomio itse asiassa, tulee käytetyn kielen olla läpinäkyvää ja neutraalia. (Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 111.) Kirjoitetussa viestinnässä tulee miettiä mitkä ovat sen tarkoitukset ja tavoitteet. On tärkeää, että kirjoitettu viesti on helposti ymmärrettävää, asiallista ja tiivistä. Kirjoittaessa tiedoitetta, kannattaa miettiä viestiä asiakkaan näkökulmasta, palveluna hänelle. (Karjalainen & Roivas 2013, 111-112.)

Tyylilleen epäsovivalta tavalla kirjoitettu viesti herättää lukijassa epäluottamusta (Niemi ym. 2006, 107). Liian pitkä tai vaikealukuinen teksti aiheuttaa lukijassa motivaation heikkenemistä, niin tekstin lukemisessa loppuun, kuin sen ohjeiden noudattamisessakin (Karjalainen & Roivas 2013, 119).

Kirjallisessa viestinnässä kirjoittajan haasteena on tuottaa tekstiä niin, että lukija ymmärtää sen kirjoittajan tarkoittamalla tavalla. Kirjoitusasussa täytyy ottaa huomioon lukijan tarpeet, kielen sujuvuus, tarkkuus ja tiiviys. Kirjoituksen ulkoasun täytyy vastata lukijan odotuksia sen rakenteen, sanaston, tyylin ja ulkoasun suhteen, muuten lukijan on vaikea luottaa kirjoittajaan. (Niemi ym. 2006, 99-107). Lukija kokee monesti kirjoitetun viestin tarkoitettua epäystävällisemmäksi (Karjalainen & Roivas 2013, 111). Latvala keräsi väitöskirjassaan sähköisen viestinnän haasteita. Haasteena oli muun muassa digitaalisten viestintävälineiden käyttäjien teknisten taitojen puute ja tekniikan lisääminen, niin ettei välttämättä pyritä ymmärtämään ja ennakoimaan tekniikan käyttöä. (Latvala 2006, 20-23.)

3.3 Huoltajien kokemukset Wilman käytöstä

Martinviita & Valli totesivat tutkimuksessaan huoltajien kokemusten Wilma käytöstä olevan ristiriidassa keskenään ajan käytön suhteen. Osa huoltajista kokee yhteydenottoja olevan liikaa, osa sopivasti. Huoltajat kokevat saavansa enemmän negatiivisia kommentteja opettajilta, kuin positiivisia. (Martinviita & Valli 2015, 33-42.) Saarela (2014, 80) toteaa pro gradu -tutkielmassaan huoltajien toivovan opettajien käyttävän enemmän mahdollisuutta tehdä myös positiivisia tuntimerkintöjä negatiivisten lisäksi. Sähköisten viestintävälineiden lisäksi huoltajat toivovat kuitenkin vielä kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista opettajien kanssa (Martinviita & Valli 2015, 33-42).

Wilma-järjestelmä keräsi eniten kiitosta nopeana ja helppona viestintävälineenä vanhempien keskuudessa. Erityisesti opettajan mahdollisuus viestittää ajankohtaisista ja äkillisistä muutoksista Wilman kautta keräsi huoltajilta kiitosta. (Saarela 2014, 45.) Saarijärvi (2017, 41) toteaa pro gradu -tutkielmassaan Wilman lisänneen opettajien ja huoltajien viestintää, ja viestintä on muuttunut säännöllisemmäksi. Wilma on madaltanut huoltajien kynnystä ottaa yhteyttä opettajiin. Huoltajat pitävät hyvänä asiana, että Wilman kautta pystyvät viestimään muutkin tahot, kuin koulu, kuten esimerkiksi terveydenhoitaja. (Martinviita & Valli 2015, 33-42.)

4 TIETOSUOJAN VAATIMUKSET TIEDON VAIHDOSSA OPETTAJAN JA SUUN TERVEYDENHUOLLON AMMATTILAISTEN VÄLILLÄ

Toukokuussa 2018 on astunut voimaan EU:n yleinen tietosuojasetus (General Data Protection Regulation, GDPR), jonka tarkoituksena suojata ja hallita organisaatioiden henkilötietojen käsittelyä. Se on uusi henkilötietojen käsittelyä säätelevä laki, jota sovelletaan kaikissa EU-maissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017.) Tietosuojalla tarkoitetaan yksityisyyden suojaamista henkilötietojen käsittelyssä. Tietosuojan tarkoituksena on täydentää ja täsmentää henkilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä sekä niiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. (Tietosuojalaki 5.12.2018/1050 1§.) Henkilötietojen perusteella voidaan henkilö tunnistaa epäsuorasti tai suorasti (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679 4 artikla). Tietosuojasetus sisältää oikeudellisia perusteita henkilötietojen käsittelemiseksi. Oikeudellisten perusteiden mukaan niitä voidaan käsitellä rekisteröidyn suostumuksella, rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, sopimuksen käytäntöön panemiseksi tai valmistelemiseksi, yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallan käyttämiseksi, luonnollisen henkilön elintärkeiden etujen suojaamiseksi sekä rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttamiseksi. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679 6 artiklan 1 kohta.) Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava aina tietosuojalainsäädännön mukaisia tietosuojaperiaatteita (Tietosuojavaltuutetun toimisto, 2019a).

Tietosuojaperiaatteita on noudatettava henkilötietojen käsittelyn kaikissa vaiheissa. Tietosuojaperiaatteiden mukaan henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi. Henkilötietoja on käsiteltävä luottamuksellisesti ja turvallisesti. Tiedot on kerättävä ja käsiteltävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten ja vain tarpeellinen määrä henkilötietojen tarkoitukseen nähden. Henkilötiedot on päivitettävä aina tarvittaessa ja tiedot on säilytettävä niin, että rekisteröity on tunnistettavissa vain tietojenkäsittelyn ajan. (Tietosuojavaltuutetun toimisto, 2019b.) Keskeiset säädökset tietosuojan osalta ovat laki yksityisyyden suojasta työelämässä (13.8.2004/759), henkilötietolaki (523/1999), laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (24.1.2003/13) ja sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004).

4.1 Opettajan työtä ohjaavat tietosuojaan liittyvät lait ja ohjeet

Koulussa henkilötietojen kanssa tekemisessä oleva taho soveltaa itse henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä omaan toimintaansa. Sen vuoksi pidetään erittäin tärkeänä, että myös opetus-toimessa tunnetaan henkilötietojen käsittelyä säätelevä lainsäädäntökehikko. Oppilaille täytyy tehdä selväksi, miten heidän henkilötietojaan säilytetään, käytetään ja kerätään. Henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa, viesti on esitettävä ymmärrettävässä muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679 johdanto-osan 39 kohta.)

Henkilötietojen käsittelyn täytyy olla perusteltua koulun toiminnan kannalta eikä edes henkilön suostumuksella saa käsitellä tarpeettomia tietoja. Rehtorilla, luokanvalvojalla ja oppilasta opettavalla opettajalla on työtehtäviensä perusteella erilaiset käyttöoikeudet oppilasrekisteriin. (Perusopetuslaki

21.8.1998/628, 40§.) Oppilaan asioiden käsittelyyn voi huoltajan kirjallisella suostumuksella osallistua tarvittaessa myös muita eri alan ammattihenkilöitä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287 19§.)

4.2 Suun terveydenhuollon ammattilaisten työtä ohjaavat tietosuojaan liittyvät lait

Salassapitovelvollisuutta terveydenhuoltoalalla käsitellään laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 (Valvira 2018a). Sen lisäksi Perustuslaki 731/1999, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992 sekä Tietosuojalaki 1050/2018 ohjaavat salassapito- ja vaitiovelvollisuutta (Andreasson, Koivisto & Ylipartanen 2014, 22-24). Potilastietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille ilman lupaa, eikä potilastiedot ole keskustelun aihe, ellei se kuulu työtehtävien hoitamiseen. Salassapitovelvollisuus koskee jokaista suun terveydenhuollossa työskentelevää ammattihenkilöä. Salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään Rikoslaisissa 39/1889 ja siitä voi seurata sakko- tai vankeusrangaistus. (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559, 36§.)

Salassapitovelvollisuus koostuu vaitiovelvollisuudesta, hyväksikäyttökiellosta sekä asiakirjasalaisuudesta. Vaitiovelvollisuuden mukaan potilaasta puhutaan vain häntä hoitavalle henkilökunnalle ja omaisille, joilla on oikeus tietää potilaan tilanteesta ja hoidosta. Hyväksikäyttökielto kieltää ammattihenkilöitä käyttämästä potilaasta saatuja tietoja omaksi tai muiden hyödyksi tai potilaalle haitallisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Asiakirjasalaisuudella tarkoitetaan, että asiakirjaa ei saa näyttää eikä luovuttaa ulkopuolisille. Potilaan asiakirjasalaisuudesta on säädetty laissa potilaan asemasta ja oikeuksista. (Valvira, 2018b.)

Suun terveydenhuollon ammattilaisten tulee ottaa työssään huomioon, mitä Laki potilaan asemasta ja oikeuksista säädetään. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785, 2§) määrittelee potilaan oikeudet terveydenhuollossa. Laki koskee terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon yksiköissä tarjottavia terveydenhuollon palveluita. Laissa määritellään myös potilasasiakirjan käsittelyä. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, 2§.)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista määrittää, että mikäli kyseessä on alaikäinen potilas, täytyy hänen mielipiteensä hoitoon selvittää huomioiden hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Mikäli alaikäinen potilas on kykeneväinen päättämään hoidostaan, täytyy hoito suorittaa hänen kanssaan yhteisymmärryksessä, muulloin hänen huoltajansa tai edunvalvojansa kanssa. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, 7§.) Hoidostaan päättämään kykenevä alaikäinen potilas voi halutessaan kieltää potilastietojen antamisen huoltajalleen tai lailliselle edustajalleen (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, 9§).

4.3 Tietosuoja vaatimukset yhteistyön näkökulmasta

Lainsäädäntö asettaa edellytykset ja ehdot myös moniammatilliselle yhteistyölle ja tietoja käsitellessä on otettava huomioon kaikkien osapuolten tarpeet. Hyvä hoito voi tarkoittaa eri asiantuntijoiden osallistumista, silti luottamuksellisuus ja tietosuoja henkilötietojen käsittelystä on huomioitava.

(Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 196; Ylipartanen 2010, 21-23.) Moniammatillisessa yhteistyössä ammattihenkilöt voivat pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarvittavilta asiantuntijoilta ja näin kertoa heille salassa pidettäviä tietoja (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, 26§). Salassa pidettäviä asioita säädellään Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785 16§, Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstä 28.6.1994/559 17§, Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287 23§, Nuorisolaki 1285/2016 11-12§, Perusopetuslaki 21.8.1998/628 40§ ja Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 22§. Oppilaan huoltajan kirjallisella suostumuksella voidaan varhaisen tuen tarjoamiseksi pyytää myös muilta tahoilta salassa pidettäviä tietoja (Lukkarinen 2016).

Alle 16-vuotiaan oppilaan tietoja voi käsitellä lainmukaisesti ja vaihtaa niitä ammattiryhmien välillä. Oppilastietojen vaihtamiseen tarvitaan vanhempainvastuunkantajan suostumus kirjallisesti. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset 2016/679 8 artiklan 1 kohta.) Vanhemman suostumuksen ikäraja vaihtelee eri EU-maissa 13 vuodesta 16 vuoteen. Kansallisesti voidaan määrätä ikärajaksi vähintään 13 vuotta. (Euroopan unionin virallinen verkkosivu, 2019.) Vanhemmilla on myös oikeus perua annettu suostumus, milloin tahansa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset 2016/679 7 artiklan 3 kohta). Ennen suostumusta tietojen luovuttamisesta, oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oikeus saada tieto siitä, mitä tietoja, miksi ja kenelle niitä luovutetaan (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset 2016/679 8 artiklan 1-3 kohta).

Kaikessa tiedotuksessa on käytettävä selkeää ja yksinkertaista tietoa, jota lapsen ja huoltajan on helppo ymmärtää. Tietojen tulee olla virheettömiä ja käyttötarkoituksensa kannalta tarpeellisia. Tietojen käsittelyssä ja luovuttamisessa on oltava vain ne henkilöt, jotka tarvitsevat sitä työtehtävässään. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset 2016/679 39 kohta.) Tiedot on suojattava kaikilta muilta työtehtävän ulkopuolisilta. Työtehtävässä olevien henkilöiden on noudattava salassapitovelvollisuutta. (Valvira 2018b.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Toimintamallin tavoitteena on tehostaa alakoululaisten suun terveystarkastusten sujuvuutta ja yhtiäistä toimintatapoja alakoululaisten suun terveystarkastuksissa PHHYKY:n alueella. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä suun terveydenhuollon ja opettajien välillä.

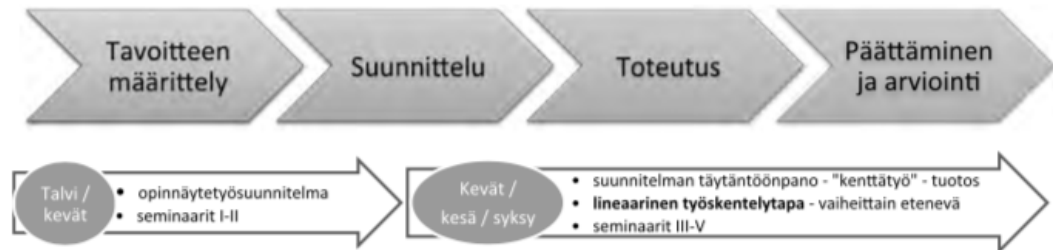
Tarkoituksena on tuottaa Non Stop -toimintamalli yhteistyössä PHHYKY:n kanssa ja kokeilla toimintamallia suun terveydenhuollon vastaanotolla Lahden alueella. Tarkoituksena on kerätä palautetta Non Stop -toimintamallin kokeilusta ja palautteen pohjalta muokata toimintamalli sellaiseksi, että se voidaan ottaa käyttöön PHHYKYn alueella. Tarkoituksena on myös kuvata Non Stop -toimintamalli prosessikaavioon ja kirjoittaa tiedote suun terveystarkastuksista, joka voidaan lähettää Wilman kautta koululaisten huoltajille.

Työmme ohjaavat kysymykset:

1. Millaisia kokemuksia suun terveydenhuollon ammattilaisilla, opettajilla ja huoltajilla on Non Stop -toimintamallista?
2. Miten Non Stop -toimintamallia voidaan soveltaa ja kehittää?

6 KEHITTÄMISTYÖN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Kehittämistyössä on eri vaiheita. Mukailimme kehittämistyössämme Salosen (2013, 15) Lineaarisen mallin vaiheita. Linearisessa mallissa (KUVIO 1) kuvataan työskentelyn suunnittelu, toteutus, prosessin päättäminen ja arviointi. (Salonen 2013, 15.)

KUVIO 1. Lineaarisen mallin vaiheet (Salonen 2013, 15)

6.1 Tavoitteen määrittely

Lineaarisen mallin mukaan kehittämistyölle on määriteltävä tavoitteet. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja rajattuja, joiden pohjalta työtä kehitetään. (Rantanen & Toikko 2009, 64.) PHHYKY tilasi kehittämistyön 5-luokkalaisten suun terveystarkastusten tehostamiseksi. Tavoitteet ja tarkoitukset määriteltiin yhteisissä palavereissa PHHYKYn kanssa.

Meiltä tilattiin prosessinkuvaus toimintamallista, jonka työnimeksi tuli Non Stop. Non Stop -toimintamallissa oppilaille ei anneta yksilöllistä tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä. Non Stop -toimintamalli oli tarkoitus toteuttaa suun terveydenhuollon ja opettajan yhteistyöllä. PHHYKY oli yhteydessä koulun rehtoriin yhteistyöhalukkuuden selvittämiseksi. Meiltä toivottiin myös Wilman kautta huoltajille lähtevää tiedotetta suun terveystarkastuksista, jonka lähettää suun terveydenhuolto tai opettaja. Tiedote tulee korvaamaan yksilöllisen kutsukirjeen. PHHYKYn tavoitteena Non Stop -toimintamallissa oli koululaisten suun terveystarkastuksien tehostaminen ja kirjeiden lähettämisestä aiheutuvien postituskulujen säästäminen.

6.2 Suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa päätetään ketkä osallistuvat kehittämistyön toteutukseen ja varmistetaan, että organisaation työlle asettamat tavoitteet täyttyvät. Projektisuunnitelmaan kuuluu vastuiden määrittely, riskianalyysi, resurssianalyysi, budjetti, aikataulu, työsuunnitelma sekä viestintä- ja dokumentointisuunnitelma. (Rantanen & Toikko 2009, 65.) Sovimme jo heti alkuvaiheessa yhteisistä pelisäännöistä ja vastuutehtävistä jokaisen kehittämistyöhömme osallistuvan kohdalla. Kehittämistyön työryhmään kuului opinnäytetyön tekijöiden lisäksi osastonhoitaja, suun terveydenhuollon ammattilaisia kokeilukoulusta, tulosityksikön päällikkö ja hoitotyön päällikkö. Kehittämistyössä päädyttiin tekemään kaksi prosessikuvausta toimintamallista, joista toisessa Wilma-viestin lähettää opettaja ja toisessa

suun terveydenhuolto. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska ei ole varmaa, onko kaikille suun terveydenhuollon ammattilaisille mahdollista saada henkilökohtaiset Wilma-tunnukset. Mikäli henkilökohtaisia Wilma-tunnuksia ei saada, voidaan huoltajien tiedottamisessa tehdä tiiviimmin yhteistyötä opettajien kanssa.

Suunnitteluvaiheessa päädyttiin siihen, että Non Stop -toimintamallissa suun terveydenhuolto lähetää tiedotteen tarkastuspäivästä oppilaiden huoltajille Wilman kautta. Oppilaat eivät saa yksilöllistä tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä. Tarkastusajasta oppilaiden koteihin ei lähetetä kirjettä eikä tekstiviestimuistutusta. Toisessa Non Stop -toimintamallissa opettaja välittää tiedotteen oppilaiden huoltajille. Tällöin suun terveydenhuolto toimittaa tiedotteen valmiina opettajalle. Oppilaat eivät tällöinkään saa yksilöllistä tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan tarkastuspäivänä opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen. Mikäli lapsi on poissa koulusta kyseisenä päivänä tai huoltajat haluavat osallistua lapsensa tarkastuskäynnille, huoltajat voivat molemmissa toimintamalleissa soittaa ajanvaraukseen ja varata yksilöllisen tarkastusajan.

Opinnäytetyöhön materiaaleja etsittiin hakemalla kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia Google Scholar, Medic ja Cinahlin tietokannoista. Materiaalin hakusanoina käytimme muun muassa: "suun terveydenhuolto", "yhteistyö", "moniammatillisuus", "tietosuoja", "viestintä", "sähköinen viestintä", "Interprofessional Relations" ja "Children's oral health". Suun terveydenhuollon ja opettajien välisestä yhteistyöstä oli vähäistä tutkimustietoa sekä sähköisestä viestinnästä näiden ammattiryhmien välillä materiaaleja oli hyvin vähän. Keskityimme opinnäytetyössämme opettajien ja suun terveydenhuollon yhteistyöhön koululaisten suun terveyden edistämiseksi. Opinnäytetyöhön käytetyistä lähteistä suurin osa oli suomenkielisiä tutkimuksia. Pyrimme pääosin lähteiden valikoinnissa ottamaan mukaan korkeintaan kymmenen vuotta vanhoja lähteitä, mutta joidenkin kattavien ja käytettyjen lähteiden kohdalla hyväksyimme vanhemmatkin lähteet esimerkiksi lait ja eräät tutkimukset.

6.3 Toteutus

Toteutusvaiheessa projektisuunnitelmaa tarkennetaan ja täsmennetään. Projektisuunnitelmaan voidaan joutua tekemään muutoksia. Toteutusvaiheessa syntyy työn tuotos. Tuotos otetaan käyttöön, jolloin voidaan varmistua sen hyödynnettävyydestä. (Rantanen & Toikko 2009, 65.)

Työmme tuotoksena kuvasimme kaksi Non Stop -toimintamallia prosessikaavioihin. Toimeksiantaja toivoi prosessikaavioiden valmistumista toukokuuhun 2020 mennessä. Yhteistyössä toimeksiantajan ja toimintamalliin osallistujien kanssa saimme opinnäytetyömme tuotokset tehtyä aikataulun mukaan. Kokoonnuimme palaveriin kuudesti ennen toimintamallin kokeilua. Palavereiden lisäksi sovimme toimintamallin yksityiskohdista sähköpostitse, jotka välitimme kaikille kehittämistyöhömmme osallistujille. Näin varmistimme, että kaikki saavat viimeisimmän tiedon ja vähensimme epätietoisuutta työn etenemisestä.

Non Stop -toimintamallia kokeiltiin alakoulussa Lahden alueella, josta kutsuttiin 5. luokkalaiset suun terveystarkastukseen hammaslääkärin vastaanotolle. Suun terveystarkastukset suoritettiin helmimaaliskuun aikana. Tarkastuksia varten toimitimme Wilman kautta lähetettävän tiedotteen (LIITE 4) suun terveydenhuollon vastaanotolle, jossa toimintamallia kokeiltiin. Kokeilussa huoltajille lähetettiin Wilman kautta tiedote tarkastuspäivästä suun terveydenhuollon toimesta. Tarkastuspäivänä opettaja lähetti oppilaat vuorotellen suun terveydenhuollon vastaanotolle.

Kuvasimme kaksi Non Stop -toimintamallia prosessikaavioihin. Käytimme pohjana Microsoft Word -ohjelman SmartArt Prosessi -kaaviota. Toimeksiantajan pyynnöstä teimme kaksi eri prosessikuvausta. Toisessa kuvauksessa (LIITE 5) suun terveydenhuolto lähettää tiedotteen huoltajille Wilman kautta ja toisessa kuvauksessa (LIITE 6) tiedotteen lähettää luokanopettaja. Toimintamallia, jossa suun terveydenhuolto lähettää tiedotteen, kokeiltiin alakoulussa Lahden alueella keväällä 2020. Arvioimme Non Stop -toimintamallia kokeilun jälkeen, haastatteluista saadun palautteen perusteella.

6.4 Päätäminen ja arviointi

Päätäminen ja arviointi on kehittämistyön viimeinen vaihe lineaarisessa mallissa. Kehittämisprojekti tulee päättää suunnitellusti ja siinä syntyneet kehittämisideat tulee projektoida erikseen. Loppuraportointi ja jatkoideoiden esittäminen kuuluu päätösvaiheeseen. (Rantanen & Toikko 2009, 65.)

Non Stop -toimintamallia kokeiltiin 5-luokkalaisten suun terveystarkastuksilla maaliskuussa 2020 hammaslääkäri/hammashoitaja -työparin toimesta Lahden alueen alakoulussa. Toimintamallin kokeilun toteutumista arvioitiin ryhmähaastattelulla ja yksilöhaastatteluilla. Teimme lupahakemuksen PPHYKY:lle suun terveydenhuollon ammattilaisten ryhmähaastattelua varten.

Fokusryhmähaastattelua käytetään, kun pyritään kehittämään palveluita tai toimintatapoja. Fokusryhmähaastattelussa selvitetään haastateltavien kokemuksia, näkemyksiä tai mielipiteitä. (Kaila & Mäntyranta 2008, 1507-1508.) Ryhmähaastattelussa mukailimme fokusryhmähaastattelun periaatteita. Pyrimme ryhmähaastattelussa luomaan sallivan ja turvallisen ilmapiirin, jotta haastateltavien oli helppo tuoda esiin mielipiteensä. Kysimme avoimia kysymyksiä haastateltavilta ja pyysimme haastateltavia tarkentamaan vastauksiaan tarvittaessa. Pidimme kysymykset yksinkertaisina ja pyrimme pitämään keskustelun aiheessa. Emme pakottaneet haastateltavia vastaamaan kysymyksiin. Ryhmähaastattelussa haastateltavien ilmeet, eleet ja käyttäytymisen huomioimme tekemällä muistiinpanoja haastattelun aikana. Näiden muistiinpanojen perusteella analysoimme haastatteluissa esiin nousseita asioita.

Haasteena fokusryhmähaastattelussa saattaa ilmetä hierarkian syntyminen haastateltavien keskuudessa, mainitsee Hennink (2013,30). Joku haastateltava voi dominoida keskustelua ja toinen ei osallistu keskusteluun ollenkaan. Ryhmässä saattaa esiintyä sosiaalista painetta, eikä siinä pysty luottamuksellisesti keskustelemaan aroista ja henkilökohtaisista aiheista. (Kaila & Mäntyranta 2008, 1508.) Aiheemme ei aiheuttanut voimakkaita tunteita haastateltavissa, joten koimme ryhmähaastattelun olevan sopiva kehittämistyöhömme.

Vallitsevan koronaepidemian vuoksi teimme osan haastatteluista yksilöhaastatteluina puhelimitse ja sähköpostitse. Rehtorin luvalla luokanopettajilta pyydettiin palautetta toimintamallista sähköpostitse ja 5-luokkalaisten huoltajilta pyydettiin palautetta puhelimitse. Haastattelimme opettajat sähköpostitse. Lähetimme heille haastattelukysymykset (LIITE 2), joihin he vastasivat. Haastattelimme koulu-
laisten huoltajia puhelimitse (haastattelurunko LIITE 3). Kysyimme huoltajilta luvat haastatteluiden äänittämiseen, ja kerroimme tuhoavamme äänitteet opinnäytetyön ollessa valmis. Toimintamallin toimivuutta arvioitiin haastatteluissa saadun palautteen perusteella. Palautteen perusteella teimme toimintamalliin tarvittavia muutoksia.

Haastattelimme hoitavaa hammaslääkärinä ja hammashoitajaa haastattelurungon pohjalta. Haastattelu pidettiin Non Stop -toimintamallin kokeilun jälkeen maaliskuussa ja siihen varattiin aikaa yksi tunti. Teimme tarkat työjaot haastatteluihin. Suun terveydenhuollon ammattilaisten ryhmähaastattelussa toinen kysyi haastattelukysymykset (LIITE 1) ja toinen teki muistiinpanoja äänityksen tueksi. Molemmat teimme tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Haastateltaville kerrottiin haastattelun äänittämisestä, ja äänitteen tuhoamisesta opinnäytetyöprosessin ollessa ohi. Tunnelma haastattelussa oli rento ja välitön. Haastattelussa näytettiin haastateltaville prosessikuvaukset ja Wilman kautta lähtevä tiedote, jotta lomakkeiden selkeydestä ja käyttökokemuksista voitiin saada palautetta. Palautteen analysoimisessa käytimme teemoittelun periaatteita.

Teemahaastatteluiden analysoinnissa teemoittelu on luonteva etenemistapa. Litteroinnin jälkeen aineisto luokitellaan teemoittain, koska haastattelun vastaukset eivät välttämättä löydy oikean teeman alta. Haastatteluaineistosta saattaa syntyä uusia teemoja, koska haastateltavien käsitys aiheesta ei välttämättä noudata haastattelijan teemojen rakennetta. Teemoittelun haastattelun raportoinnissa voidaan käyttää sitaatteja, mikäli ne ovat työlle merkityksellisiä ja tarpeellisia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastatteluiden äänitteet litteroitiin ja litteroidusta tekstistä poimittiin vastaukset teemoihin. Vastaukset taulukoitiin teemojen mukaan, jolloin oli helpompaa analysoida haastattelun aineistoa. Analysoimme aineistoa ennakkoluulottomasti ja käytimme aineiston raportoinnissa mielestämme merkityksellisiä sitaatteja.

6.5 Haastatteluiden tulokset

Haastattelimme hammaslääkäri/hammashoitaja -työparia, viittä 5-luokkalaisten huoltajaa ja kahta opettajaa palautteen saamiseksi toimintamallin toimivuudesta ja Wilman kautta lähtevästä tiedotteesta. Haastattelimme hammaslääkärinä ja hammashoitajaa ryhmähaastatteluna. Olisimme halunneet suuhygienistin näkemyksen aiheesta, mutta hän ei päässyt ryhmähaastatteluun. Opettajilta pyysimme palautteen toimintamallista sähköpostitse ja 5-luokkalaisten huoltajilta puhelimitse.

Hammaslääkärin ja hammashoitajan palautteen mukaan Wilman käyttö suunhoidossa koettiin positiivisena asiana. Heistä Wilman käyttäminen on helppoa, vaikka liitetiedostojen lisääminen tuotti hankaluuksia. Wilman käyttö helpottaa Non Stop -tarkastuspäivän suunnittelua, kun sieltä pääsee tarkastamaan oppilaiden työjärjestyksen.

"Kyllähän se on niin ku tätä päivää."

Koululaisten huoltajilta ei tullut yhteydenottoja suun terveydenhuollon vastaanotolle Wilman kautta, vaan ajansiirto pelkolapsen kohdalla hoidettiin ajanvarauksen kautta. Opettajilta tai huoltajilta ei tullut palautetta Non Stop -toimintamallista suun terveydenhuollon vastaanotolle, mutta suun terveydenhuollon vastaanotolla koettiin kaikkien olevan tyytyväisiä. Yhteistyö opettajien kanssa koettiin sujuvaksi, ja yhteistyöinnokkuutta koettiin riittävän molemmin puolin.

"Ei sielt kyl kukaan oo niin ku ainakaan negatiivista palautetta antanut."

"Nehän on yhteisiä lapsia mitä me hoidetaan, että mä niin ku koen sen ainakin niin että must he suhtautuu pääsääntöisesti hyvin niin ku hammashoittoon."

Non Stop -toimintamallin koettiin mahdollistavan tehokkaan ja joustavan ajankäytön. Pystyttiin tekemään pieniä toimenpiteitäkin tarkastuksen yhteydessä, koska aikataulu on joustava. Turhaa odottelua ei ollut, koska seuraava koululainen odotti jo odotusaulassa. Aikataulun ei koettu aiheuttavan stressiä, vaikka työmäärä olikin iso. Non Stop -toimintamalli toimi hyvin 5-luokkalaisten suun terveystarkastuksiin. Toimintamallin mahdollisuudet 3-luokkalaisten ja kariesriskipotilaiden tarkastuksissa jäi mietityttämään. Suuhygienistin työskennellessä yksin, saattaa työmäärä Non Stop -toimintamallilla käydä raskaaksi. Hammaslääkäri/hammashoitaja -työparin hyvin toimiva yhteistyö koettiin tärkeäksi toimintamallin onnistumiseksi. Non Stop -toimintamallin toteuttaminen nähtiin haastavana suun terveydenhuollon vastaanotolla, joka ei ole koulun yhteydessä. Opettajien yhteistyö toimintamallin onnistumisessa erilaisissa hoitoloissa nähtiin tärkeäksi.

"Se on periaattees rentoo, vaik siin se työmäärä on aika iso."

"Suuhygienisti ehkä tykkää et ne tulee ajalla, ku siin on kuitenkin se hoitotyö, kaikki puhdistaminen, kirjaus. Et sit ois se tietty aika käytettävissä sille yhdelle potilaalle eikä se et tarvii hiki hatussa."

"Ei välttämättä onnistu sellasessa paikassa mikä ei ole hoitola koulun yhteydessä."

Wilman kautta huoltajille lähtevä tiedote oli haastateltavien mielestä selkeä, mutta joitain sanavalintoja toivottiin muutettavaksi, jotta tiedote olisi asianmukainen. Myös päivämäärää ja kellonaikaa toivottiin mahdolliseksi lisätä myöhemmin. Tiedotteen koettiin kuitenkin olevan parannus aikaisemmin lähetettyyn tiedoteviestiin. Prosessikaaviossa, jossa opettaja lähettää Wilmaviestin huoltajille, koettiin riskinä opettajien haluttomuus ottaa vastuuta oppilaiden terveydenhoidosta. Wilma-tiedotteen lähettäminen suoraan suun terveydenhuollon toimesta nähtiin parempana vaihtoehtona. Tiedote huoltajille myös haluttaisiin lähettää jo kuukautta ennen tarkastuspäivää.

"Tää ei oo niin ku opettajan vastuulla niin ku mulle silloin vastas joku opettaja, että heidän vastuulla ei oo hoitaa lapsen terveydenhoitoa."

"Jos se vanhempi haluuki sit tulla mukaan nii sit tavallaan, et kuka nyt joutuu työt tai jotku järkkään, nii onks se sit pari viikkoo vähä lyhyt aika. Et onks se kuukaus sitte vaik parempi."

Opettajien mielestä Non Stop -toimintamalli oli nopea ja sujuva. Hankaluuksia aiheutti koulun lukittuvat ovet, joiden vuoksi oppilaat joutuivat odottelemaan sisällepääsyä. Tätäkään ei kuitenkaan koettu esteeksi, vaan vain järjestelyasiaksi. Opettaja toivoi viestien suun terveydenhuollosta olevan selkeitä ja tulevan ajoissa. Opettajille ei tullut yhteydenottoja huoltajilta tarkastuspäivää koskien.

"Se vaikutti ainakin etenevän melkoisen nopeasti, mikä minusta oli hyvä juttu."

Yhteistyön toimivuudesta suun terveydenhuollon kanssa opettajilta tuli erilaisia mielipiteitä. Toisaalta koettiin yhteistyön toimivan hyvin, kun toisaalta toivottiin tarkempaa ja selkeämpää viestintää. Vaikka yhteistyön koettiin sujuvan hyvin, innokkuutta yhteistyön lisäämiseksi suun terveydenhuollon kanssa löytyisi.

"Vähän ontuen, tarvitaan tarkat päivät ja selkeä viestintä kellonaikoinen."

"Hammashoitajan pitämään infonetkeä oppilaille pari kertaa vuoteen. Enää ei kai voi edes toivoa yhteistä hammaspesuhetkeä koko luokalle..."

Vitosluokkalaisten huoltajista Wilma-tiedote oli hyvä ja selkeä, eikä jättänyt mitään epäselväksi. Kehittämisehdotuksena tiedotteeseen toivottiin kellonaikaa. Wilma-tiedote koettiin hyväksi, koska Wilma on käytössä koko ajan. Yksilöllistä kutsukirjettä ei koettu tarpeelliseksi Non Stop toimintamallissa Wilma-viestien vuoksi. Erään huoltajan mielestä pelkolapsen jännittämistä vähensi se, että opettaja lähetti koululaiset sattumanvaraisessa järjestyksessä suun terveydenhuollon vastaanotolle.

"Hyvä, selkeä ohjeistus. No ainut siinä oli sitte se, oli oikeesti et mitään kellonaikoja kun on tottunut siihen et aina ku tulee kutsu jonneki nii siin on se tietty kellonaika. Nythän tos ei ollu muutku ne päivämäärät mun mielestä vaan, mutta tässä tapaukses ku se oli koulussa tapahtuva ja mä en itse sinne edes osallistunu nii sil ei ollu oikeestaan merkitystä sillä tiedolla."

"No se on lähinnä nyt joka päivä se Wilma käytössä ollu kokoajan tässä, niin tota kyl se on tulee sieltä luettua hyvin niin ei siin oikeestaan ollu mitään eroa."

Huoltajien mielestä suun terveystarkastukset Non Stop -toimintamallilla toimii hyvin. Huoltajat arvostivat sitä, että koulun terveystarkastukset tapahtuivat koulupäivän aikana. Osallistumista tarkastuskäynnille ei pidetty tarpeellisena, koska lapset olivat jo 5-luokkalaisia ja suun terveydenhuollon vastaanotto oli koulun pihapiirissä. Tarkastuksesta koululaiselle mukaan annettua palautelappua suun terveydentilasta pidettiin riittävänä. Mahdollisuutta yksilöllisen tarkastusajan varaamiseen pidettiin yleisesti hyvänä.

"No itse olen aika osallistuva vanhempi joo näissä tällasissa jutuissa mutta tota noin nyt kun mä aattelen mun tyttö on viidesluokkalainen niin siinä mielessä mä aattelen noku se on koulupäivän aikana tehtävä niin tota ihan ok."

"No mun mielestä se on hyvä, että siihen annetaan se mahdollisuus, koska sit on just näit et voi olla kielimuuria tai muutaki. Että, et sit on hyvä olla se mahdollisuus se että aikuinenki voi osallistua jos on tarve."

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Rantasen ja Toikon (2009, 121-122) mukaan keskeinen tunnusmerkki tieteellisessä tiedossa on luotettavuus. Laadullisessa kehittämistoiminnassa luotettavuudessa käytetään vakuuttavuuden käsitettä. Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa käyttökelpoisuutta. Ei riitä, että kehittämistoiminnassa syntyvä tieto on todenmukaista, vaan sen on oltava myös hyödyllistä. Kehittämistoiminnan luotettavuuteen liittyy monimutkaisia ongelmia. Kehittämishanke, johon liittyy ryhmätoiminta, nopeasti kootut kyselylomakkeet ja suppeat aineistot vaikeuttavat luotettavuutta. (Rantanen & Toikko 2009, 121-122.) Kehittämistoiminnasta syntyneet tuotokset muokattiin haastatteluista saadun palutteen perusteella.

Kehittämistoiminnan vakuuttavuus perustuu johdonmukaisuutteen ja uskottavuutteen. Tutkijan tulee ymmärtää kehittämiskohteen kontekstuaalinen ja kulttuurinen luonne. Johdonmukaisuus luotettavuudessa on toinen keskeinen osatekijä. Johdonmukaisessa kehittämistoiminnassa tutkimusaineistoa tulisi käsitellä huolellisesti ja läpinäkyvästi. Toimijoiden sitoutuminen lisää kehittämistoiminnan luotettavuutta. Toisaalta sitoutumattomuus heikentää aineistojen, menetelmien ja tulosten luotettavuutta. Jos tekijät eivät osallistu jokaiseen vaiheeseen kehittämistoiminnassa, virheiden mahdollisuus kasvaa. (Rantanen & Toikko 2009, 123-124.) Kehittämistyössämme luotettavuutta lisäsi PPHYKY:n, suun terveydenhuollon ja koulun sitoutuminen yhteistyöhön.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan uudistama ohje hyvästä tieteellisestä käytännöstä toimii mallina tutkimuksen harjoittajille. HTK-ohjeen tavoitteena on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4.) Toimimme kehittämistyössämme HTK-ohjeen mukaisesti rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti koko kehittämistoiminnan ajan. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua ja yksilöhaastatteluja, ja saatujen aineistojen peruustella arvioitiin tutkimuksen todellisuutta ja luotettavuutta. Kävimme yhdessä haastatteluista saatua aineistoa läpi ja varmistimme, että ymmärsimme saamamme vastaukset samalla tavalla.

Lähteiden luotettavuutta ja eettisyyttä tulee tarkastella lähdekriittisesti eettisen turvallisuuden lisäämiseksi (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 44). Valitsimme lähteiksi kirjallisuutta ja verkkodokumentteja, jotka olivat ajantasaisia ja luotettavia. Valitsimme haastateltaviksi kehittämistyöhön osallistuneita suun terveydenhuollon ammattilaisia, joilla oli käytännön kokemusta toimintamallin kokeilusta. Lisäksi haastattelimme opettajia ja 5-luokkalaisten huoltajia saadaksemme tietoa kehittämistyömme tuotoksille käyttäjäkokemuksista ja laajempaa näkökulmaa toimintamallin kokeilusta. Kehittämistyöhön osallistuvilta pyydettiin suostumus ja kerrottiin mahdollisuudesta kieltäytyä.

Prosessin raportoinnissa ja arvioinnissa on noudattava kehittämistoiminnan luotettavuutta. Johtopäätöksien tulee olla rehellisiä ja luotettavia. Kehittämistyön raportointi on tärkeää, koska tuotok-

sesta syntyneet tulokset on tarkoitettu hyödynnettäväksi. (Heikkilä ym. 2008, 46.) Haastattelutilanteissa tehtiin huolellisesti muistiinpanot, jotta tulokset voitiin arvioida luotettavasti. Opinnäytetyössä pyrittiin huolelliseen ja asialliseen raportointiin.

Opinnäytetyössä on noudatettava hyvän tieteellisen toiminnan periaatteita sekä ammattieettisiä periaatteita. Eettisyys tulee ottaa huomioon jo opinnäytetyön aihetta valitessa. Tutkimusetiikassa keskeistä on aiheen valinnan eettisyys, tietolähteiden valinta, aineiston ja seurantatiedon keruu, tutkimusongelmat ja kehittämistehtävät, toimintatapojen valinta, saatavan tiedon analyysi, luotettavuuden arviointi ja raportointi. (Heikkilä ym. 2008, 43-44.) Keräsimme teoriapohjaa perehtymällä opinnäytetyön aiheeseen. Perehdyimme lakien ja tietosuojan tuomiin rajoituksiin tiedottamisessa ammattiryhmien välillä. Vaaditut luvat ja suostumukset kysyttiin haastatteluista varten ja haastateltavien osallistuminen haastatteluihin perustui vapaaehtoisuuteen. Haastatteluista kootut aineistot analysoitiin huolellisesti ja hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön ollessa valmis. Eettisyyttä lisäsi opinnäytetyössämme se, että se on toimeksiantajan tilaama.

Suun terveydenhuollon ammattilaisten eettisissä ohjeissa tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Hammashoitajien ja suuhygienistien eettisissä ohjeissa näiden velvollisuutena on toimia osana moniammatillista yhteistyötä. Hammaslääkärin tehtävänä on taas tukea koko hammashoitoryhmän toimivuutta. (Hammashoitajan eettiset ohjeet 2020, Hammaslääkärin eettiset ohjeet 2013 ja Suuhygienistin eettiset ohjeet 2015.) Huomioimme toimintamallia kuvatessa kaikkien suun terveydenhuollon ammattilaisten eettiset ohjeet. Pyrimme opinnäytetyössämme edistämään koululaisten suun terveyttä. Opinnäytetyössämme tuimme moniammatillisuutta huomioimalla opettajien roolin koululaisten suun terveystarkastuksissa.

7.2 Kehittämistyön tarkastelu

Kehittämistyön tavoitteena oli tehostaa alakoululaisten suun terveystarkastusten sujuvuutta ja yhtenäistää toimintatapoja alakoululaisten suun terveystarkastuksissa PPHYKY:n alueella. Tavoitteena oli myös kehittää yhteistyötä suun terveydenhuollon ja opettajien välillä. Tarkoituksena oli tuottaa Non Stop -toimintamalli yhteistyössä PPHYKY:n kanssa ja kokeilla toimintamallia suun terveydenhuollon vastaanotolla Lahden alueella. Tarkoituksena oli kerätä palautetta Non Stop -toimintamallin kokeilusta ja palautteen pohjalta muokata toimintamalli sellaiseksi, että se voidaan ottaa käyttöön PPHYKYn alueella. Tarkoituksena oli myös kuvata Non Stop -toimintamalli prosessikaavioon ja kirjoittaa tiedote suun terveystarkastuksista, joka voidaan lähettää Wilman kautta koululaisten huoltajille.

Kehittämistyötä varten etsittiin tietoa opettajien ja suun terveydenhuollon ammattilaisten rooleista koululaisten suun terveyden edistäjinä, jotta voitiin perustella moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä. Kuten Yekaninejad ym. (2012) sekä Niskala (2013, 3) aiemmin esitettyssä tietoperustassa toteavat, että eri ammattiryhmien toisiltaan saama tuki edistää lasten suun terveyttä. Haastatteluissa tuli esiin, että Non Stop -toimintamallin onnistumiseksi vaaditaan tiivistä yhteistyötä suun terveydenhuollon ja opettajien välillä. Haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan ja tuntemuksistaan,

joita olivat kokeneet yhteistyöstä. Toimintamallin kokeilussa koettiin yhteistyön olevan sujuvaa ja yhteistyöinnokkuutta koettiin riittävän molemmin puolin. Yhteistyötä voisi vielä kehittää järjestämällä oppilaille suun terveyden edistämisen tuokioita, esimerkiksi harjausopetusta. Opettajat osoittivat kiinnostusta yhteistyön kehittämiseen oppilaiden suun terveyden edistämiseksi. Suun terveydenhuollon ammattilaisten ajatus oli myös, että toimitaan yhdessä yhteisten lasten hyväksi.

Yhtenä yhteistyön välineenä Non Stop -toimintamallissa hyödynnetään Wilma-järjestelmää. Erityisesti Wilmaa halutaan hyödyntää huoltajien tiedottamisessa koululaisten suun terveystarkastuksista. Wilman kautta huoltajille lähtevän tiedotteen kirjoittamisessa noudatettiin hyvän tiedotteen kirjoittamisen kriteereitä. Karjalaisen ja Roivaksen (2013) mukaan kirjoitetussa viestinnässä tulee miettiä mitkä ovat sen tarkoitukset ja tavoitteet. On tärkeää, että kirjoitettu viesti on helposti ymmärrettävää, asiallista ja tiivistä. (Karjalainen & Roivas 2013.) Haastatteluissa selvisi, että onnistuimme tiedotteen kirjoittamisessa. Tiedote oli haastateltavien mielestä selkeä ja teksti helposti ymmärrettävää. Pieniä yksityiskohtia toivottiin muutettavaksi, kuten yksi sanavalinta ja kellonaika. Tiedotetta muokattiin palautteen perusteella sopivaksi. Koululaisten huoltajien mielestä Wilma-tiedote oli kutsukirjeen kanssa yhtä hyvä tapa tiedottaa.

Opinnäytetyössä syntyi tiedotteen lisäksi kaksi eri prosessikuvausta Non Stop -toimintamallista. Toisessa prosessikuvauksessa suun terveydenhuolto lähettää Wilma-tiedotteen huoltajille ja toisessa luokanopettaja. Tähän päädyttiin, koska Wilma-tunnusten saaminen suun terveydenhuollon ammattilaisille on epävarmaa. Rehtori päättää käyttöoikeudet työtehtävien mukaan (Lahden sivistyslautakunta 2017). Prosessikuvaukset rakennettiin PHHYKY:n ja suun terveydenhuollon ammattilaisten kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta. Työelämän edustajan kanssa saatiin luotua hyvä suhde ja näin saatiin säilytettyä hyvä keskusteluyhteys koko toimintamallien tuottamisen ajan. Lähetimme tuotokset toimeksiantajalle palautteen saamiseksi. Muutimme tuotokset niiden lopulliseen muotoon toimeksiantajan korjausehdotusten mukaisesti. Korjausehdotuksista huolimatta tuotoksiimme oltiin tyytyväisiä.

Huomioimme tietosuojan vaatimukset tiedon vaihdossa opettajien ja suun terveydenhuollon ammattilaisten välillä. Hyvä hoito voi tarkoittaa eri asiantuntijoiden osallistumista, silti luottamuksellisuus ja tietosuoja henkilötietojen käsittelystä on huomioitava (Isoherranen ym. 2008; Ylipartanen 2010). Henkilötietojen perusteella henkilö voidaan tunnistaa epäsuorasti tai suoraan (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679 4 artikla). Tiedottamisessa tietojen tulee olla virheettömiä ja käyttötarkoituksensa kannalta tarpeellisia (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679 39 kohta). Non Stop -toimintamallissa oppilaiden henkilötietoja ei luovuteta tarpeettomasti. Tiedotteen kirjoittamisessa huomioimme tietosuojan asettamat reunaehdot, jättämällä tiedotteesta pois koululaisten henkilötiedot.

Toimeksiantajan ja suun terveydenhuollon ammattilaisten kanssa saatiin sovittua palaverieita tarpeen vaatiessa. Haastattelujen aikataulut järjestyivät hyvin, mutta vallitsevan korona epidemian vuoksi jouduimme pitämään haastattelut erikseen suun terveydenhuollon ammattilaisille ja opettajille. Näin jäi ryhmähaastattelusta toivottu moniammatillinen keskustelu pois. Myös suuhygienistin

näkökulma jäi haastattelussa saamatta. Meillä ei ollut aiempaa kokemusta haastatteluiden pitämisestä, mutta onnistuimme luomaan haastattelussa mukavan ja avoimen ilmapiirin. Uskomme, että toimintamallin kehittämiseksi olisi ollut eduksi useampien suun terveydenhuollon ammattilaisten näkökulmat, kuin mitä haastatteluista saatiin.

7.3 Ammatillinen kasvu

Savonia-ammattikorkeakoulu on luetellut opetussuunnitelmassaan suuhygienistien yleiset ja ammatilliset kompetenssit. Yleisiin kompetensseihin kuuluu oppimisen taidot, eettinen osaaminen, työhyönteisosaaminen, kansainvälisyysosaaminen ja innovaatio-osaaminen. (Savonia-ammattikorkeakoulu 2020.) Opinnäyteprosessin aikana olemme oppineet hankkimaan, käsittelemään ja arvioimaan tietoa kriittisesti tietoperustaa kootessamme. Käyttäessämme opinnäytetyömme lähteinä englanninkielisiä tutkimuksia, laajensimme englannin kielen sanastoamme. Verkostoiduimme ja ylläpidimme yhteyksiä suun terveydenhuollon henkilökuntaan kehittämistyön edessä. Koska teimme parityönä opinnäytetyötä, ongelmaratkaisutaitomme ja projektityöskentelytaitomme kehittyivät.

Suuhygienistin ammatillisiin kompetensseihin kuuluu terveyden edistämisen osaaminen, suun terveydenhoitotyön osaaminen, suun terveydenhoitotyön ja ympäristön turvallisuusosaaminen ja suun terveydenhoitotyön kehittämisen ja johtamisen osaaminen (Savonia-ammattikorkeakoulu 2020). Opinnäytetyötä tehdessä kehittyi kyky toimia suun terveydenhoitotyön asiantuntijana moniammatillisessa tiimissä. Teimme yhteistyötä suun terveydenhuollon ammattilaisten, opettajien ja rehtorin kanssa. Perehdyimme työssämme terveydenhuollon tietoturvan periaatteisiin, erityisesti viestinnän osalta. Kuvattuamme koululaisten suun terveystarkastusprosessia työssämme, hahmotamme hyvin tämän prosessin eri vaiheet. Sovelsimme perusopintoihimme kuuluvan Tutkin, oivallan ja kehittä -kurssin sisältöä kehittämistyössämme.

7.4 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opinnäytetyön tuotoksena syntyneiden prosessikaavioiden avulla toimeksiantaja pystyy jalkauttamaan toimintamallin eri suun terveydenhuollon vastaanottoihin. Non Stop -toimintamalli on kuvattuna prosessikaavioon, joka on tukena toimintamallin siirtämisessä käytäntöön. Koska Wilma-tunnusten saaminen suun terveydenhuollon ammattilaisille on epävarmaa, luotiin myös toinen prosessikuvaus, jossa Wilma-tunnuksia ei suun terveydenhuollossa tarvita. Wilman kautta huoltajille lähtevä tiedote on luotu helpottamaan tiedottamista huoltajille koululaisten suun terveystarkastuksista. Tiedote on valmis pohja, johon lisätään vain tarkastuspäivämäärä ja kellonaika. Tiedote todettiin selkeäksi toimintamallin kokeilussa. Sekä prosessikaaviot, että tiedote luovutetaan toimeksiantajan käyttöön.

Opinnäytetyöprosessin aikana syntyi kehittämisideana koululaisten esitietojen saaminen etukäteen täytettynä Hyvis.fi sivustolle. Toistaiseksi tämä ei ole vielä mahdollista, koska täyttäminen vaatii vahvan tunnistautumisen esimerkiksi verkkopankkitunnuksilla. Tätä tunnistautumista ei voida tehdä toi-

sen puolesta, eikä alakoululaisilla ole vielä omia verkkopankkitunnuksia. Toimintamallin kokeiluvaiheessa tuli ilmi Omaolo-kysely, jossa koululaiset voivat huoltajien kanssa yhdessä orientoitua omahoitotottumuksiin vastaamalla kyselyyn ennen tarkastuspäivää. Omaolo-kysely suun omahoitotottumuksista on vielä työn alla, mutta tulevaisuudessa hyvä työväline myös suun terveystarkastusten apuna. Näistä molemmista voisi tulevaisuudessa lisätä linkit Wilman kautta huoltajille lähtevään tiedotteeseen.

Suun terveydenhuollon ja koulun yhteistyön kehittämiseksi muodostui myös suun terveyden opetuksen lisääminen suun terveydenhuollon tai opettajan toimesta. Tarkastuspäivän aikana opettaja voisi lisätä suun terveyden opetusta eri aineiden näkökulmista. Näin oppilaiden olisi helpompi hahmottaa suun terveys kokonaisuutena. Tämä vaatii kuitenkin vielä tiiviimpää yhteistyötä ja ideointia koulun kanssa ja mahdollisesti opetusmateriaalien kokoamista.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

ANDREASSON, Ari, KOIVISTO, Juha & YLIPARTANEN, Arto 2014. Tietosuojanvastaavan käsikirja. Tietosanoma. Helsinki: Art House Oy.

HARI DEVARAYA CHOWDARY, V. & PADMAVATHI, K. 2010. Oral health education in schools. Annals and Essences of Dentistry 2(4). 144-147. [Viitattu 2019-03-24.] Saatavissa: <https://www.longdom.org/articles/oral-health-education-in-schools.pdf>

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS (EU) .2016/679. [Viitattu 2020-04-24]. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

EUROOPAN UNIONUN VIRALLINEN VERKKOSIVU 2019. Sovelletaanko lapsia koskeviin tietoihin erityisiä suojaimia? [Viitattu 2019-09-12.] Saatavissa: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/legal-grounds-processing-data/are-there-any-specific-safeguards-data-about-children_fi

HAARALA, Päivi, HONKANEN, Hilikka, MELLIN, Oili-Katariina & TERVASKANTO-MÄENTAUSTA, Tiina 2008. Terveystenhoitajan osaaminen. Helsinki: EDITA.

HAMMASHOITAJAN EETTISET OHJEET 2020. Suun terveydenhoidon ammattiliitto ry. [Viitattu 2020-02-23.] Saatavissa: https://www.stal.fi/mika_stal/hammashoitaja/hammashoitajan_eettiset_ohjeet

HAMMASLÄÄKÄRIN EETTISET OHJEET 2013. Suomen hammaslääkäriliitto. [Viitattu 2020-02-23.] Saatavissa: <https://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/tyoelama/hammaslaakarin-etiikka/eettiset-ohjeet#.XIJsvi0glQI>

HARI DEVARAYA CHOWDARY, V. & PADMAVATHI, K. 2010. Oral health education in schools. Annals and Essences of Dentistry 2(4). 144-147. [Viitattu 2019-03-24.] Saatavissa: <https://www.longdom.org/articles/oral-health-education-in-schools.pdf>

HARTMAN, Anni 2020-01-27. Haastattelulupahakemus opinnäytetyöstä [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Anni Koskela. [Tulostettu 2020-01-27.] Saatavissa: Lahti.

HEIKKILÄ, Asta, JOKINEN, Pirkko & NURMELA, Tiina 2008. Tutkiva kehittäminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaali Oy.

HEIKKINEN, Anna-Maria 2019. Kouluikäisen suun terveyden erityispiirteitä. Terve suu. Terveyskirjasto, Duodecim. [Viitattu 2020-02-02.] Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=trv00164&p_teos=trv

HENNINK, Monique 2013. Focus Group Discussions: Understanding Qualitative Research. Oxford University Press, New York.

HONKANEN, Eija & SUOMALA, Anne 2009. Opetushuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.

INSCHOOL-OHJEET 2020. Primuksen käyttäjäoikeudet ja käyttäjryhmät. Visma. [Viitattu 2020-02-16.] Saatavissa: <https://help.inschool.fi/PK/fi/Kayttajaoikeudet-ja-tunnukset/Kayttooikeudet-ja-kayttajaryhmat/Primuksen-ja-Wilman-kayttajaoikeudet-ja-kayttajaryhmat.htm>

INSCHOOL-OHJEET 2019a. Käyttöönotto. Tiedotteet. Visma. [Viitattu 2020-02-16.] Saatavissa: <https://help.inschool.fi/PK/fi/Viestinta/Tiedotteet/Tiedotteet.htm>

INSCHOOL-OHJEET 2019b. Viestit Wilmassa. Visma. [Viitattu 2020-02-16.] Saatavissa: <https://help.inschool.fi/PK/fi/Viestinta/Viestit/Viestit-Wilmassa.htm>

INSCHOOL-OHJEET 2019c. Viestin vastaanottajat. Visma. [Viitattu 2020-02-16.] Saatavissa: <https://help.inschool.fi/PK/fi/Viestinta/Viestit/Viestin-vastaanottajat.htm>

ISOHERRANEN, Kaarina, REKOLA, Leena & NURMINEN, Raija 2008. Enemmän yhdessä: moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

KAILA, Minna & MÄNTYRANTA, Taina 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. [Viitattu 2019-11-23]. Saatavilla: <https://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97349.pdf>

KARJALAINEN, Anna-Liisa & ROIVAS, Marianne 2013. Sosiaali- ja terveysalan viestintä. Porvoo: EDITA.

KESKINEN, Helinä 2018. Lasten ja nuorten suun terveys. Teoksessa Heikka, Helena, Hiiri, Anne, Honkala, Sisko, Keskinen, Helinä & Sirviö, Kaarina. (toim.) Terve suu. Helsinki: Duodecim, 135,136,138,139,143.

KARIES (HALLINTA). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäri-seura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2014 (viitattu 23.02.2020). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi

LAHDEN SIVISTYSLAUTAKUNTA 2017. Henkilötietolain (523/99) 10 §:n mukainen rekisteriseloste. [Viitattu 2020-03-08]. Saatavissa: https://www.lahti.fi/PalvelutSite/PerusopetusSite/Documents/rekisteriseloste_multipri-mus_2017.pdf

LAKI POTILAAN ASEMESTA JA OIKEUKSISTA. 17.8.1992/785. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08.16]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>

LAKI SÄHKÖISESTÄ ASIOINNISSA VIRANOMAISTOIMINNASSA. 24.1.2003/13. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-29]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030013>

LAKI TERVEYDENHUOLLON AMMATTIHENKILÖSTÄ. 28.6.1994/559. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-19]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>

LAKI VIRANOMAISTEN TOIMINNAN JULKISUUDESTA. 21.5.1999/621. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-09-19]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

LAKI YKSITYISYYDEN SUOJASTATYÖELÄMÄSSÄ. 13.8.2004/759. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-29]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759>

LATVALA, Juha-Matti 2006. Digitaalisen kommunikaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. (Viitattu 2019-04-13). Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13373/9513926575.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LUKKARINEN, Esko 2016. Tietosuoja ja salassapito moniammatillisessa yhteistyössä. Lounais-Suomen aluehallintovirasto. Aluehallintovirasto. [Viitattu 2019-12-09.] Saatavissa: <https://www.avi.fi/documents/10191/5890652/Materiaali+Monialainen+yhteistyö%20Mitä%20se+on+Esko+Lukkarinen+08+04+16/731522c8-32a8-41b6-896f-bb9f5dce8958>

MARTINVIITA, Hanna & VALLI, Elina 2015. "Tämä on nykyaikaa." Alakoululaisten huoltajien kokemuksia sähköisin viestintävälinein toteutetusta kodin ja koulun yhteistyöstä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 2020-03-08]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47839/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201511253833.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

NIEMI, Terttu, NIETOSVUORI, Leena & VIRIKKO, Helena 2006. Hyvintointialan viestintä. Helsinki: Edita Prima.

NISKALA, Minna 2013. Lasten hyvinvoinnin moniammatillinen tukeminen koulussa. Pro gradu tutkielma. Lapin yliopisto. [Viitattu 2019-03-18.] Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61510/Niskala.Minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

NUORISOLAKI. 1285/2016. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-09-19]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2017. Tietosuojaopas. [Viitattu 2019-09-06.] Saatavissa: <https://minedu.fi/tietosuojaopas>

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTOLAKI. 30.12.2013/1287. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-21]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2014a. Terveystieto. Opetushallitus. [Viitattu 2019-02-21.] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2014b. Opetushallitus. [Viitattu 2019-02-23.] Saatavissa: https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

PERUSOPETUSLAKI. 21.8.1998/628. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-27]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

PÄRNÄ, Katariina 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. [Viitattu 2019-05-27.] Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/77506/Anna-lesC341Parna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

RANTANEN, Teemu & TOIKKO, Timo 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

SAARANEN-KAUPPINEN, Anita & PUUSNIEKKA, Anna 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. [Viitattu 2020-04-30.] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>

SAARELA, Liisa 2014. Kodin ja koulun yhteistyö – huoltajien näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. [Viitattu 2020-02-16.] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153014/Liisa_Saarela_progradu_2014.pdf?sequence=2

SAARIJÄRVI, Henna 2017. Kohti sujuvampaa yhteistyötä – Luokanopettajien käsityksiä Wilmasta kodin ja koulun välisen yhteistyön välineenä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. [Viitattu 2020-02-29.] Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62751/Saarijarvi.Henna.pdf?sequence=2>

SALONEN, Kari 2013. Näkökulmia tutkimuksellin ja toiminnallisen opinnäytetyöhön. Lineaarisen mallin vaiheet ja sisällöt. Tampere: Juvenes Print oy.

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU 2020. Suuhygienistien yleiset ja ammatilliset kompetenssit. [Viitattu 2020-03-15.] Saatavissa: http://webd.savonia.fi/nettiops/Suuhygienistin_yleiset_ammattilliset_kompetenssit.pdf

SIRVIÖ, Kaarina 2015. Suun terveydenhoidon ammattilaiset. Terveyskirjasto. Duodecim. [Viitattu 2019-03-17.] Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=trv00083

SUOMEN HAMMASLÄÄKÄRILIITTO 2013a. Koululaisten ja nuorten suun terveys. [Viitattu 2019-04-14.] Saatavissa: http://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/suunterveys/suunterveys-eri-ikakausina/lasten-ja-nuorten-suunterveys/koululaisten-ja-nuorten#.XLLpm_ZuJjo

SUOMEN HAMMASLÄÄKÄRILIITTO 2013b. Toimiva työn jako suun terveydenhuollossa. [Viitattu 2019-04-27.] Saatavissa: http://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/tyoelama/toimiva-tyonjako-suun-terveydenhuollossa#.XMQP6_ZuJjo

SUOMEN HAMMASLÄÄKÄRILIITTO 2013c. Koululaisten ja nuorten suunterveys. [Viitattu 2019-12-19.] Saatavissa: https://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/suunterveys/suunterveys-eri-ikakausina/lasten-ja-nuorten-suunterveys/koululaisten-ja-nuorten#.Xfiyy_ZuJjo

SUOMEN SUUHYGIENISTILIITTO SSSL ry 2019. Ammattina suuhygienisti. [Viitattu 2019-08-22.] Saatavissa: <https://www.suuhygienistiliitto.fi/koulutus/ammattina-suuhygienisti/>

SUUHYGIENISTIN EETTISET OHJEET 2015. Suomen Suuhygienistiliitto SSSL ry. [Viitattu 2020-02-23.] Saatavissa: <https://www.suuhygienistiliitto.fi/jarjesto/eettiset-ohjeet/>

SÄHKÖISEN VIESTINNÄN TIETOSUOJALAKI. 516/2004. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-08-29]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040516>

TERVEYDEN JA HYVINVOININ LAITOS 2019a. Suun terveystarkastukset. [Viitattu 2019-12-19.] Saatavissa: https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/suun-terveystarkastukset

TERVEYDEN JA HYVINVOININ LAITOS 2019b. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaalihuollon viranomaisen salassapito-velvollisuus. [Viitattu 2019-09-03.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedonhankiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvollisuus>

TIAINEN, Ulla 2019-12-17. Wilma tunnusten hankiminen [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Laleh Jahanbin. [Tulostettu 2019-12-17.] Saatavissa: Lahti.

TIETOSUOJALAKI 5.12.2018/1050. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-02-21]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO 2019a. Tietojen luovuttaminen. [Viitattu 2019-09-12.] Saatavissa: <https://tietosuoja.fi/usein-kysytya-terveydenhuoto>

TIETOSUOJELUVALTUUTETUN TOIMISTO 2019b. Tietosuojaperiaatteet. [Viitattu 2019-09-07.] Saatavissa: <https://tietosuoja.fi/tietosuojaperiaatteet>

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. [Viitattu 2020-02-23.] Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

VALVIRA 2018a. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. [Viitattu 2019-09-03.] Saatavissa: https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammattiharjoittaminen/salassapito/salassapito_ ja_vaitiolovelvollisuus

VALVIRA 2018b. Asiakirjojen salassapito. [Viitattu 2019-09-03.] Saatavissa: https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammattiharjoittaminen/salassapito/asiakirjojen_salassapito

VALTIONEUVOSTON ASETUS NEUVOLATOIMINNASTA, KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLLOSSA SEKÄ LASTEN JA NUORTEN EHKÄISEVÄSTÄ SUUN TERVEYDENHUOLLOSTA. 338/2011. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2019-01-14]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

VALTIONEUVOSTON ASETUS PERUSOPETUSLAISSA TARKOITETUN OPETUKSEN VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA PERUSOPETUKSEN TUNTIJAOSTA. 422/2012. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-02-21]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>

VISMA 2019a. Inschool GDPR info. [Viitattu 2019-04-07.] Saatavissa: <https://www.visma.fi/inschool/info/>

VISMA 2019b. Wilma. Kouluarki käden ulottuvilla. [Viitattu 2019-04-07.] Saatavissa: <https://www.visma.fi/inschool/wilma/>

YEKANINEJAD, Saeed, ESHRAGHIAN, Mohammad, NOURIJELYANI, Keramat, FOROSHANI, Abbas, ZAYERI, Farid, PAKPOUR, Amir, MOSCOWCHI, Anita & TARASHI, Mahsa 2012. Effect of a school-based oral health-education program on Iranian children: results from a group randomized trial. *European Journal of Oral Sciences* 120(5), 429-437. [Viitattu 2020-05-02.] Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1600-0722.2012.00993.x>

YLIPARTANEN, Arto 2010. Tietosuoja terveydenhuollossa. Potilaan asema ja oikeudet henkilötietojen käsittelyssä. Helsinki: Tietosanoma Oy.

LIITE 1: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET SUUN TERVEYDENHUOLLON AMMATTILAISILLE

1. Miten Wilman käyttö koettiin suun hoidon osalta?
2. Millaisia yhteydenottoja saitte Wilman kautta huoltajilta?
3. Millaista palautetta suun terveydenhuolto sai opettajilta tai huoltajilta Non Stop -toimintamallista?
4. Miten paljon tuli aikojen siirtoja huoltajien halutessa mukaan tarkastuskäynnille?
5. Kuinka yhteistyö opettajien kanssa toimi?
6. Mitä hyvää Non Stop -toimintamallissa oli?
7. Mitä kehitettävää Non Stop -toimintamallissa oli?
8. Miten Non Stop -toimintamallia voidaan toteuttaa erilaisissa suun terveydenhuollon vastaanotoissa?
9. Miten Wilman kautta lähtevää tiedotetta voisi vielä kehittää?
10. Miten prosessikaavioita voisi vielä kehittää?

LIITE 2: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET OPETTAJILLE

1. Millaisia yhteydenottoja saitte huoltajilta koskien tarkastuspäivää?
2. Miten yhteistyö suun terveydenhuollon kanssa toimi?
3. Mitä hyvää Non Stop -toimintamallissa oli?
4. Mitä kehitettävää Non Stop -toimintamallissa oli?
5. Miten yhteistyötä voisi kehittää suun terveydenhuollon kanssa?

8 LIITE 3: NON STOP -TOIMINTAMALLIN KOKEILUN ARVIOINTIKYSYMYKSET HUOLTAJILLE

1. Miten koitte suun terveydenhuollon tiedoittamisen Wilman kautta?
2. Miten koitte Wilma tiedottamisen verrattuna kutsukirjeiden lähettämiseen?
3. Millainen mielestänne Wilman kautta lähetetty tiedoite oli?
4. Miten suun terveystarkastusjärjestelyt mielestänne toimi?
5. Olisitteko tahtoneet osallistua tarkastuskäynnille?
6. Mikäli haluaisitte osallistua tarkastuskäynnille, voisitte varata lapsellenne yksilöllisen tarkastusajan. Mitä mieltä olette tästä menetelmästä?

LIITE 4: WILMAN KAUTTA HUOLTAJILLE LÄHTEVÄ TIEDOTE SUUN TERVEYSTARKASTUKSISTA

Wilman kautta huoltajille lähtevä tiedote suun terveystarkastuksista

Hyvä 5-luokkalaisen huoltaja!

On tullut aika toteuttaa 5.luokkalaisten suun terveystarkastukset. Suun terveydenhuolto tekee suun terveystarkastukset yhteistyössä opettajien kanssa. Oppilaille ei anneta yksilöllistä tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä.

Lapsenne luokalle on varattu tarkastuspäivä _____ klo _____ alkaen.

Mikäli haluatte osallistua lapsenne tarkastuskäynnille, tai lapsenne on poissa koulusta kyseisenä päivänä, olkaa yhteydessä suun terveydenhuollon ajanvaraukseen p. 03 818 4911.

Lisäkysymyksissä voitte olla yhteydessä suun terveydenhuollon ajanvaraukseen.

Ystävällisin terveisin,

Suun terveydenhuolto

PHHYKY

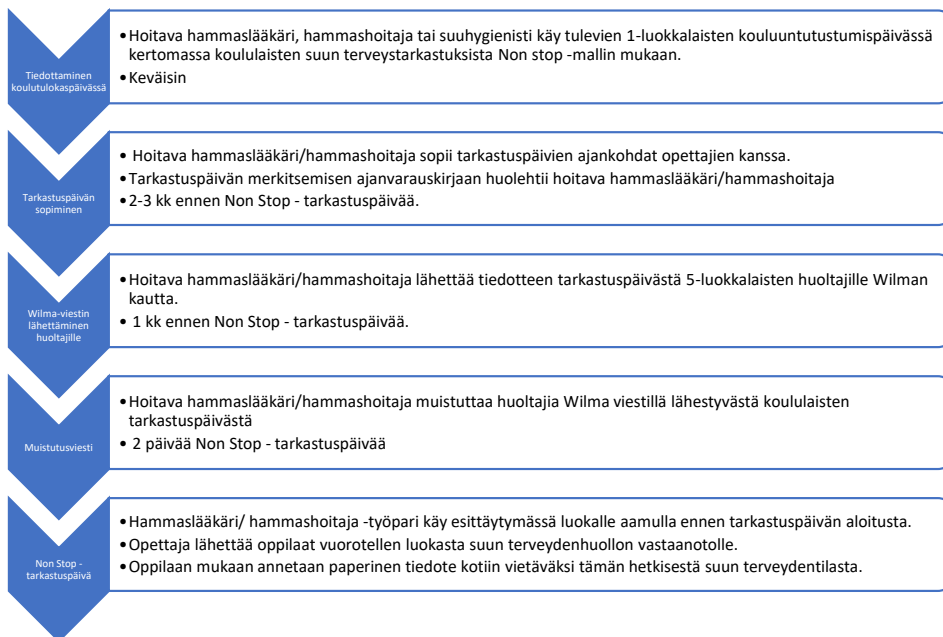
LIITE 5: NON STOP -TOIMINTAMALLIN PROSESSIKAAVIO, JOSSA SUUN TERVEYDENHUOLTO LÄHETTÄÄ TIEDOTTEEN HUOLTAJILLE WILMAN KAUTTA

Non stop -toimintamallin prosessikaavio, jossa suun terveydenhuolto lähettää tiedotteen huoltajille Wilman kautta

Non Stop -toimintamallissa suun terveydenhuolto tekee suun terveystarkastukset yhteistyössä opettajien kanssa. Oppilaille ei anneta henkilökohtaista tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä. Hoitavan hammaslääkärin, hammashoitajan tai suuhygienistin tulee ohjeistaa opettajaa siitä, miten Non Stop -toimintamalli toimii. Non Stop -mallia voidaan hyödyntää silloin, kun suun terveydenhuollon vastaanotto on koulun yhteydessä.

Tarkastuksia tehdessä yksi oppilas on hoituhuoneessa, seuraava oppilas odottaa odotusaulassa valmiina. Kun oppilas menee tarkastuksen jälkeen takaisin luokkaan, opettaja lähettää seuraavan oppilaan suun terveydenhuollon vastaanotolle odottamaan vuoroaan.

Huoltajille lähetetään tarkastuspäivästä tiedote Wilman kautta noin kaksi viikkoa ennen tarkastuspäivää. Tarkastuspäivästä ei lähde huoltajille tekstiviestimuistutusta, koska oppilaille ei varata henkilökohtaista tarkastusaikaa. Huoltajat voivat varata erillisen tarkastusajan lapselleen, mikäli haluavat itse osallistua käynnille.

LIITE 6: NON STOP -TOIMINTAMALLIN PROSESSIKAAVIO, JOSSA OPETTAJA LÄHETTÄÄ TIEDOTTEEN HUOLTAJILLE WILMAN KAUTTA

Non stop -toimintamallin prosessikaavio, jossa opettaja lähettää tiedotteen huoltajille Wilman kautta

Non Stop -toimintamallissa suun terveydenhuolto tekee suun terveystarkastukset yhteistyössä opettajien kanssa. Oppilaille ei anneta henkilökohtaista tarkastusaikaa hammaslääkärille, vaan opettaja lähettää oppilaat luokasta suun terveydenhuollon vastaanotolle vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä. Hoitavan hammaslääkärin, hammashoitajan tai suuhygienistin tulee ohjeistaa opettajaa siitä, miten Non Stop -toimintamalli toimii. Non Stop -mallia voidaan hyödyntää silloin, kun suun terveydenhuollon vastaanotto on koulun yhteydessä.

Tarkastuksia tehdessä yksi oppilas on hoituhuoneessa, seuraava oppilas odottaa odotusaulassa valmiina. Kun oppilas menee tarkastuksen jälkeen takaisin luokkaan, opettaja lähettää seuraavan oppilaan suun terveydenhuollon vastaanotolle odottamaan vuoroaan.

Huoltajille lähetetään tarkastuspäivästä tiedote Wilman kautta noin kaksi viikkoa ennen tarkastuspäivää. Tarkastuspäivästä ei lähde huoltajille tekstiviestimuistutusta, koska oppilaille ei varata henkilökohtaista tarkastusaikaa. Huoltajat voivat varata erillisen tarkastusajan lapselleen, mikäli haluavat itse osallistua käynnille.

